

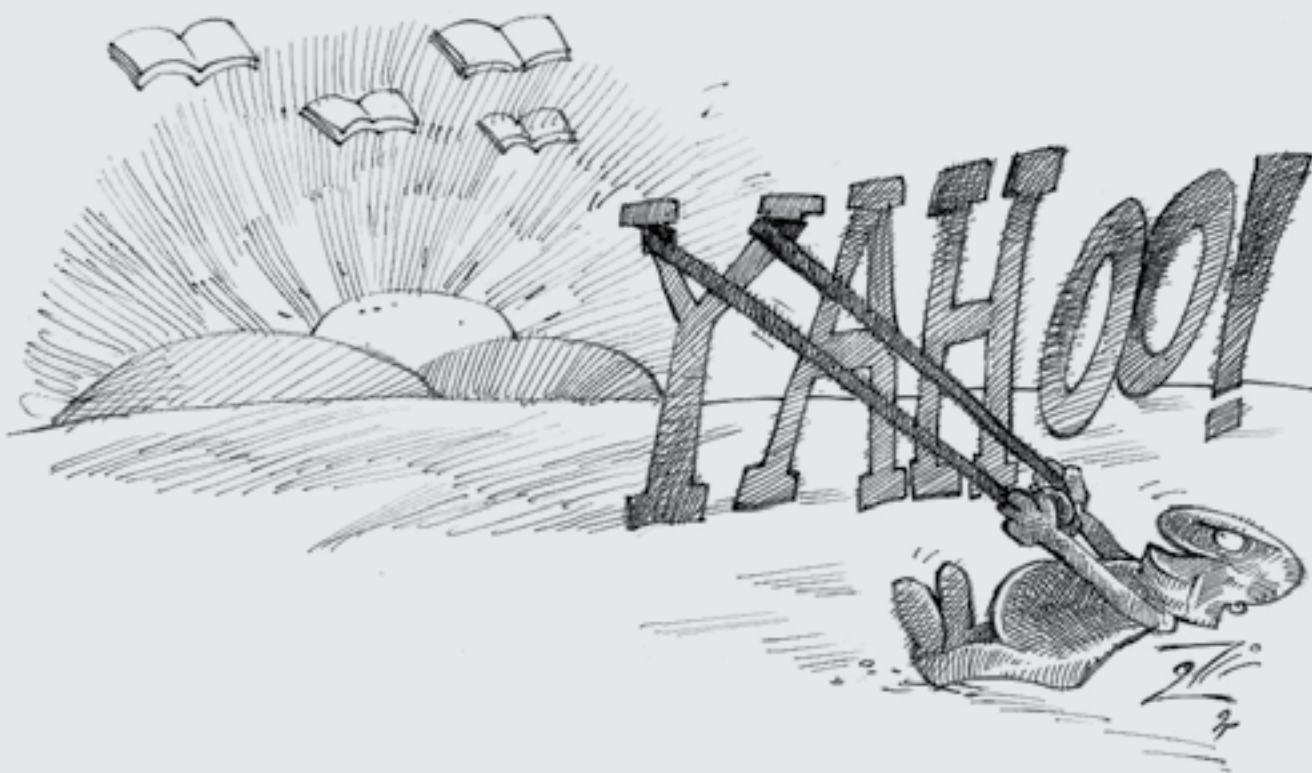
آموزشی، تحلیلی و اطلاع رسانی

جوانه

شماره ۴۴

samanketab.roshdmag.ir

فصلنامه تخصصی سامان‌دهی مواد و منابع آموزشی و تربیتی / تابستان ۱۳۹۳ / ۵۲ صفحه
برای ناشران، پدیدآورندگان، معلمان، مدیران مدارس، اولیا و کارشناسان آموزشی و پرورشی

چرا و چگونه باید علوم را آموخت؟

بایدها و نبایدهای تألیف کتاب‌های آموزشی ریاضی

همه چیز را از ناشر نخواهید!

بسته‌های آموزشی در جهان

مدیر مسئول: محمد ناصری

سر دبیر: فریبا کیا

شورای برنامه‌ریزی: بهروز رضایی، دکتر محمود معافی

داوود نجف‌زاده، علاء نوری و محبتا... همتی

مدیر داخلی: فریده نورمحمدی

ویراستار: بهروز راستانی

طراح گرافیک: عبدالحمید سیامک‌نژاد

کاریکاتوربست: سعید رزاقی

عکاس: رضا بهرامی، اعظم لاریجانی و مریم فرحی

نشانی: تهران، پل کریمخان زند، خیابان ایرانشهر شمالی،

ساختمان شماره ۴ وزارت آموزش و پرورش، پلاک ۲۶۶، دفتر

انتشارات و تکنولوژی آموزشی، **صندوق پستی:** ۱۵۸۷۵/۳۳۳۱

تلفن: ۸۸۸۳۹۱۶۶ **دورنما:** ۸۸۳۰۶۰۷۱

وبگاه: samanketab.roshdmag.ir

پیام‌نگار: javaneh@roshdmag.ir

یادداشت سردبیر

از آغاز دشوار تا راه هموار

۳

گزارش

با ناشران آموزشی رفیق هستیم نه رقیب!

بخش دوم و پایانی جلسه پرسش و پاسخ نخستین کارگاه آموزشی ناشران آموزشی / محمد دشتی

۴

مقاله

بایدها و نبایدهای تألیف کتاب‌های آموزشی ریاضی / شهرناز بخشعلی‌زاده، دکتر نسیم اصغری

۱۰

بسته‌های آموزشی در جهان / محرم نقی‌زاده

۱۴

کارگاه علوم

آموختن علوم؛ چرا و چگونه؟

بخش اول سخنان دکتر محمود امانی، مؤلف و مترجم کتاب‌های آموزشی علوم و مدیر کل دفتر تألیف کتاب‌های درسی ابتدایی و متوسطه نظری / بهروز رضایی

۱۹

نقد و بررسی

آشنایی با مبانی سینما / عصمت روحانی

۲۴

مقاله

بررسی چگونگی ارزیابی و امتیازدهی کتاب‌های آموزشی رشته حسابداری (قسمت اول، شاخه کاردانش) / دکتر بتول عطاران

۲۶

گفت‌وگو

هشت نگاه، یک منظر

گفت‌وگوی کارشناسان و داوران سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی با مؤلفان و ناشران آموزشی حوزه فنی و حرفه‌ای / محمد دشتی

۳۲

گفت و گو با ناشران و کارشناسان

همه چیز را از ناشر نخواهید!

میزگرد کارشناسان ارزیاب حوزه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی با مؤلفان کتاب‌های گروه حسابداری - معماری و نقشه‌کشی / محمد دشتی

۳۸

گزارش

بررسی راهکارهای معرفی و توزیع کتاب‌نامه‌های رشد در مدارس / نصرا... دادار

۴۲

از آغاز دشوار تا راه هموار

که با مشارکت فرهنگ‌دوستان و ناشران و مؤلفان، شعار یادگیری و تربیت مستمر در سراسر زندگی را تحقق بخشیم. ما به دنبال همراهی و همکاری بیشتر آموزش و پرورش با سایر بخش‌ها و تربیت هماهنگ همه استعداد‌های فطری دانش‌آموزان با استفاده از عنصر کتاب هستیم، به طوری که به قول رهبر معظم انقلاب: «کتاب‌خوانی برای ایرانیان یک فریضه و یک واجب تلقی و مانند کارهای روزانه در زندگی مردم وارد شود.» اذعان می‌داریم، هیچ چیز جای کتاب را پر نمی‌کند. کتاب دروازه‌ای به سوی جهان گسترده دانش و معرفت است. ترویج مطالعه، راهنمایی فرد و ایجاد فرهنگ عمومی است. تربیت و عادت به انتخاب و خواندن کتاب خوب، هنر آموزش و پرورش و تکمیل‌کننده برنامه‌های آن است. برگ‌های کتاب به منزله بال‌هایی هستند که روح ما را به عالم نور و روشنایی پرواز می‌دهند. اگر امروز به هر دلیل، از جمله ناهماهنگی یا گرانی، فرزندانمان را از کتاب محروم کنیم، فردا جبران آن برای ما بسیار گران‌تر تمام خواهد شد.

براین اساس، ما حامی و مروج کتابی هستیم که هم‌گام و هم‌راستا با ارزش‌های اسلام و انقلاب، و هماهنگ با برنامه‌های ملی و اسناد تحول فرهنگی کشور ما باشد؛ کتابی که از اصول علمی و هنرهای ملی ما پیروی کند، مطابق برنامه درسی، در ظاهر و محتوا به تربیت دانش‌آموز و تنظیم موقعیت او در برابر خود، خداوند، طبیعت و سایر هم‌نوعان کمک کند و هدف آن ارتقای شایستگی و توانایی مخاطبان برای مواجهه با چالش‌ها و نیازهای امروز و فردای فرد و جامعه باشد. از این منظر، اقدامات و همکاری مؤلفان، ناشران، فرهنگ‌دوستان و کسانی را که اندیشه و سرمایه خود را برای ترغیب و علاقه‌مند کردن کودکان و نوجوانان به کتاب و کتاب‌خوانی، کمک به نظام آموزش رسمی، و ارتقای سطح آموزش و فرهنگ معیار جامعه صرف می‌کنند، ارج می‌نهیم. خاضعانه دست‌های هم‌راهی و همکاری بیشتر به سویشان دراز می‌کنیم و نیازمند ارائه نظرات، انتقادات و پیشنهادهای آنان هستیم.

این مجموعه، حاوی بخشی از مقالات، اخبار، گفت‌وگوها و دیدگاه‌های مطرح در این زمینه است تا به تقریب دانش‌ها، نگرش‌ها و مهارت‌های کسانی که در این مسیر گام گذاشته یا خواهند گذاشت، کمک کند. به امید آن روز.

فریبا کیا

چهل و چهارمین شماره فصل‌نامه «جوانه» را در حالی تقدیم حضورتان می‌کنیم که اندوخته‌های گران‌قدری از تجربیات و دستاوردهای گذشته و آرزوها و اهداف بلند آینده را پیش رو داریم. ما در سال‌های گذشته با باور به بیان راهبردی بزرگ معمار انقلاب که «اصلاح فرهنگ مرهون تربیت و آموزش در سال‌های اولیه کودکی است»، برای ایجاد نظام یکپارچه تربیتی شامل خانه، مدرسه و محیط پیرامون بسیار کوشیدیم. همراه کردن آموزش و پرورش رسمی با ناشران، مؤلفان و تعلیم و تربیت غیررسمی را هدف والای خود قرار دادیم و عبور از مسیری را که در آغاز بسیار دشوار بعید می‌نمود، آغاز کردیم. با توکل به خداوند، ایمان به درستی مقصد و اعتماد به همراهان و ناشران، موانع بسیاری را از مقابل برداشتیم و با پایمردی گردنه‌های پریچ‌وخم و صعب‌العبور بسیاری را پییم‌ودیم. بنابراین، امروز از نقطه آغازین خود فاصله بسیار داریم. نتایج ارزشمندی به دست آورده‌ایم، چشم‌اندازهای زیبایی را به نظاره نشسته‌ایم و اهداف و قله‌های رفیع‌تری را برای خود ترسیم کرده‌ایم. در سند چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴، نقشه جامع علمی کشور، سند ملی تحول بنیادین آموزش و پرورش و برنامه درسی ملی از جمله اسنادی هستند که با بهره‌گیری از آموزه‌های دینی، و فرهنگ و تجارب غنی ملی تنظیم شده‌اند. با استفاده از این اسناد، می‌توان با اتکا به آموزه‌ها و مبانی و حیانی و با تدبیر و امید، نظام فرهنگی نوین و کارامدی را مستقر ساخت که منافع فرد و جمع را در برداشته باشد و زندگی امروز و سعادت فردای انسان‌ها را تضمین کند. ما در پی اثبات این گزاره هستیم که با همکاری می‌توان از امکانات و فرصت‌های ذی‌قیمت و بهتر استفاده کرد و کارهای بزرگی را به سامان رساند؛ به طوری که فضای فرهنگی کشور و اوقات فرزندان و دانش‌آموزان ما سرشار از آموزه‌های هدفمند و ثمربخش باشد.

بی‌شک کم‌هزینه‌ترین و سریع‌ترین مسیر تحقق اهداف این اسناد و اهداف متعالی انقلاب اسلامی از مسیر همکاری، توسعه و تعمیق تحقیق و مطالعه می‌گذرد. همراهی آگاهانه و مسئولیت‌آفرین همه مؤلف‌ها برای تربیت، نیازمند هم‌نوایی علاقه‌مندان به فرهنگ و پرورش است. این مهم رسالت ما را برای سامان‌دهی و هماهنگی تولیدات فرهنگی و هم‌سوسازی، مضاعف و سنگین‌تر می‌کند.

امروز همراهی و درخواست ناشران و بخش غیردولتی را برای تکمیل بسته آموزشی، فرصتی بی‌بدیل تلقی می‌کنیم و در پی آنیم

جلسه پرسش و پاسخ نخستین کارگاه آموزشی ناشران آموزشی

بخش دوم و پایانی

با ناشران آموزشی رفیق هستیم نه رقیب!

تیین برنامه درسی ریاضی و رویکردهای جدید آن

محمد دشتی

◀ مرتضی درجانی، نشر ساد
اگر ناشران آموزشی نباشند،
صنعت نشر با بحران روبه‌رو
می‌شود

به نظر می‌رسد دفتر تألیف و دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی باید درک دقیق‌تری از واقعیت‌های موجود داشته باشند. اگر کمی اتفاقات حوزه نشر را رصد کنیم، متوجه خواهیم شد که امروزه نشر آموزشی به یک صنعت بزرگ تبدیل شده است. یعنی اگر کتاب‌های کمک‌آموزشی و کمک‌درسی چاپ نشوند، حوزه نشر ما در زمینه صحافی و چاپ، واردات کاغذ و بحث‌های دیگر با بحران مواجه می‌شود. مطلب مهم دیگر این است که در چنین جلساتی باید کارشناسان

اشاره

در شماره قبل، گزارش اولین نشست تبیینی برنامه درسی ریاضی، مشروح سخنان هفت تن از ناشران، یحیی دهقانی، سیدرضا تهامی، فرامرز فرقانی، کاظم قلم‌چی، برائی نژاد، نادیا اسکویی، حجت‌الله انصاری و حسن دلقندی، بیانات دو تن از کارشناسان و داوران کتاب‌های آموزشی ریاضی و همچنین جمع‌بندی فریبا کیا، معاون دفتر انتشارات و تکنولوژی کمک‌آموزشی تقدیم علاقه‌مندان شد. به دلیل طولانی بودن بیانات ناشران، نظرات چهار تن دیگر از آن‌ها و پاسخ و تعامل کارشناسان این دفتر، یعنی دکتر خسرو داوودی، دکتر کتابون مهرآبادی و حمیدرضا امیری در این شماره تقدیم شما شده است.

حوزه ارزشیابی وزارت آموزش و پرورش حضور داشته باشند. شما گمان می‌کنید، وقتی ما به معلم می‌گوییم کتاب بنویسد، اسناد بالادستی او چیست؟ آزمون سمپاد، آزمون‌های سازمان سنجش و دیگر آزمون‌های مطرح در این زمینه. آیا شما گمان می‌کنید بین محتوای درسی و آنچه شما به‌عنوان شیوه‌های جدید آموزش در کتاب‌های درسی مطرح می‌کنید و نیز آزمون‌های رسمی کشور، سختی وجود دارد؟

شما باید اطلاع داشته باشید که آزمون‌های رسمی آموزش و پرورش در سطح مطالب کتاب یا حتی پایین‌ترند، اما آزمون‌های تستی دیگر اصلاً در سطح کتاب نیستند و من مجبورم وقتی در تست سمپاد جمع اعداد زوج مطرح می‌شود، فرمول‌های دیگری را مطرح کنم تا دانش‌آموز بتواند سؤال‌های مربوطه را پاسخ دهد.

اگر از بسته آموزشی صحبت می‌شود، باید جایی را هم برای نشر بخش خصوصی در نظر بگیرید. این نمی‌شود که شما همه سیستم را در دست بگیرید و بعد به ما بگویید شما هم همراه شوید. چه برنامه‌ای دارید که اگر من توانستم کتاب معلم شما را چاپ کنم، از من حمایت کنید؟ ما بنگاه اقتصادی هستیم و باید همه چیز را محاسبه کنیم تا بتوانیم روی پای خودمان بایستیم و به حیات خود ادامه دهیم.

◀ ابوذر نصری، نشر خیلی سبز هیچ چیز بهتر از صحبت کردن نیست!

نکته اول و حرف اساسی من این است که هیچ چیز بهتر از صحبت کردن نیست. اگر امروز ما در خصوص برخی موضوعات با تنش صحبت می‌کنیم، نتیجه همین کم حرف زدن است که امیدوارم با پذیرش این موضوع که ما و آموزش و پرورش بیشتر با هم حرف بزیم و با تداوم و تکرار جلسات، این صحبت‌ها از ابهام، انتقاد و گلایه، به همدلی، همراهی و هم‌سویی تغییر جهت دهد. ان‌شاء... تلاش خواهیم کرد بیشتر به هم نزدیک شویم و با هم دوست باشیم تا بتوانیم به اهداف مشترکی که داریم، راحت‌تر و بهتر دست پیدا کنیم. ما به هم احتیاج داریم و گمان می‌کنم که اگر صورت مسئله را این‌گونه نبینیم و بر بحث‌های منفی تمرکز کنیم، کمتر نتیجه خواهیم گرفت.

یادمان نمی‌رود که یک روز این بحث در آموزش و پرورش مطرح بود که «تست» بد و نامطلوب است. اما می‌بینیم که این فضای سلبی طی ۲۰ سال گذشته (نه در مورد کتاب که در مورد بسیاری از امور فرهنگی، اجتماعی، هنری و آموزشی) تغییر جهت پیدا کرده و به واقعیت‌ها و نیازهای جامعه و اعضای آن نزدیک‌تر شده است. نکند امروز هم در نقطه‌ای باشیم که مثلاً ۱۰ سال دیگر دور هم

بنشینیم و بگوییم اگر ما ۱۰ سال پیش در خصوص فلان موضوع حرف زده و تصمیم مناسبی گرفته بودیم، شیوه و روشی غیر از آنچه الان می‌رویم را برمی‌گزیدیم؟!

تا ۱۰ سال قبل ناشران آموزشی چندان رسمیتی در این حوزه نداشتند و صحبت از این بود که باید به‌نحوی جلوی کارشان را گرفت. اما الان موضوع برعکس شده است. یعنی نه تنها ناشران به رسمیت شناخته شده‌اند، بلکه گفته می‌شود، چگونه می‌توانیم نگرش ناشران را تغییر دهیم که کتاب‌های بهتری برای نظام غیررسمی آموزشی تولید کنند. حالا که چنین تصمیمی گرفته‌ایم، باید کمک کنیم تا این پذیرش درونی هم ایجاد شود.

یادمان نرود، نشر معلول است و نباید آن را به‌جای علت بگیریم. معلم‌ها را دریابیم. اگر تصمیم معلم انتخاب کتاب مفهومی باشد، حتماً به سراغ کتاب مفهومی خواهد رفت و آن را به شاگردانش توصیه خواهد کرد. علت‌ها را دریابیم، معلول‌ها چیزی خواهند شد که ما می‌خواهیم.

وقتی ما به معلم می‌گوییم کتاب بنویسد، اسناد بالادستی او چیست؟ آزمون سمپاد، آزمون‌های سازمان سنجش و دیگر آزمون‌های مطرح در این زمینه. آیا شما گمان می‌کنید بین محتوای درسی و آنچه شما به‌عنوان شیوه‌های جدید آموزش در کتاب‌های درسی مطرح می‌کنید و آزمون‌های رسمی کشور، سختی وجود دارد؟

◀ امیر هوشنگ اقبال پور، نشر

آبرنگ

چرا مؤلفان کتاب‌های درسی نباید با ناشران بخش خصوصی همکاری کنند؟

آقای امیری اشاره کردند که آموزش و پرورش تنها قادر است یک سوم دانش‌آموزان کشور (یک سوم وسط بین دانش‌آموزان ضعیف و دانش‌آموزان قوی) را پوشش دهد و انتظار دارند که ناشران در خصوص دو سوم دانش‌آموزان (ضعیف‌تر و قوی‌تر) به کمک آموزش و پرورش بیایند. اگر به واقع چنین انتظاری وجود دارد، به فرض انجام آن از سوی ناشران، چه تضمینی وجود دارد که این کتاب‌ها به‌دست دانش‌آموز و مخاطب برسد و ما هم ضمن برخورداری از منافع منطقی و قانونی، با انبار این‌گونه کتاب‌ها مواجه نشویم؟

یک موضوع هم تابویی است که در خصوص مؤلفان کتاب‌های درسی وجود دارد: مؤلف کتاب درسی، به‌دلیل حضورش در دفتر تألیف، نباید با نشر بخش خصوصی همکاری رسمی داشته باشد. چرا کارشناس شما نباید با جرئت و رسماً با نشر خصوصی همکاری کند؟ خیلی مایلیم جواب این سؤال را بدهید که چرا نباید کارشناسان دفتر تألیف به‌طور رسمی با ناشران بخش خصوصی تعامل و همکاری داشته باشند؟

داشته باشند. از این بابت هم من حق دارم که نظر بدهم، چون در حال حاضر مدیر مدرسه هستیم و ۲۵ سال هم سابقه معلمی دارم. آیا غیر از این است که دانش‌آموزان و فرزندان ما در آستانه کنکور، انباری از کتاب‌های گوناگون را دور خودشان جمع می‌کنند و به هر کدام نوکی هم می‌زنند و آخرش هم همه آن‌ها به زباله‌دانی‌های شهر می‌روند؟! متأسفانه در آستانه کنکور بچه‌ها حرف ما را قبول نمی‌کنند، اما بعد از کنکور می‌آیند و می‌گویند: راست می‌گفتید آقا! بسیاری از این کتاب‌ها به درد کار ما نخورد.

یکی از دوستان گفت که شما موضوع کار در کلاس را از ناشران خصوصی الگو گرفته‌اید، اما واقعیت این نیست. من خودم در حوزه کتاب‌های ابتدایی خیلی کار کرده‌ام تا موضوع‌های فعالیتی را جا بیندازم. زمانی که این موضوعات را مطرح کردیم، اصلاً بحث آن مطرح نبود. ما به بسیاری از ناشران توصیه کردیم که کتاب‌هایی به این روش بنویسند. پس موضوع این نیست که بگوییم آموزش و پرورش این موضوع را از دیگران گرفته است. اساساً بحث ما این نیست که کی از کی یاد گرفته است، همه دارند از هم یاد می‌گیرند. یاد گرفتن چه از این طرف باشد و چه از آن طرف، اصلاً منعی ندارد.

◀ دکتر خسرو داودی

ما هم به آسیب‌های غول کنکور که دوستان ناشر گفتند باور داریم: «ما و شما نمی‌توانیم موضوع کنکور را که بر همه جوانب نظام ارزشیابی سایه

افکنده است، نادیده بگیریم!»!

در خصوص موضوع کنکور و تب تأثیرگذار آن، من به شما حق می‌دهم. حل این مشکل به تغییر فرهنگ و نگاه در این خصوص نیاز دارد. اما آمارها حکایت از آن دارند که تنها ۹ درصد از کسانی که از کلاس‌های تست و آزمون و این کتاب‌ها استفاده می‌کنند، در کنکور پذیرفته می‌شوند. آیا چنین نتیجه‌ای ارزش این همه هزینه و صرف سرمایه مادی و انسانی را دارد؟

صحبت دوستان این بود که مؤلفان خودشان هم باید در مدارس و کلاس درس حضور

آمارها حکایت از آن دارند که تنها ۹ درصد از کسانی که از کلاس‌های تست و آزمون و این کتاب‌ها استفاده می‌کنند، در کنکور پذیرفته می‌شوند. آیا چنین نتیجه‌ای ارزش این همه هزینه و صرف سرمایه مادی و انسانی را دارد؟

تبیین اهداف و استانداردهای کتابهای آموزشی ریاضی:

بایدها و نبایدهای تألیف

شهرناز بخشعلی زاده، کارشناس پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش، «دفتر مطالعات ملی و بین‌المللی تیمز و پرلز»
دکتر نسیم اصغری، کارشناس و ارزیاب کتابهای آموزشی ریاضی، استادیار گروه ریاضی و آمار دانشگاه آزاد اسلامی

درس حضور می‌یابند. این شرایط به همراه خصوصیات و ویژگی‌های فردی آن‌ها موجب می‌شود در برابر آموزش رسمی در کلاس درسی با برنامه آموزشی یکسان، واکنش‌های متفاوتی از خود نشان دهند. ممکن است پاسخ‌گویی به همه نیازهای تمامی دانش‌آموزان توسط معلم در کلاس درس میسر نباشد. لذا لازم است در خارج از فضای آموزش رسمی مدرسه فرصت‌هایی برای تأمین نیازهای آموزشی دانش‌آموزان فراهم آید. بخش خصوصی به‌منظور برآورده کردن این دسته از نیازها با نظام آموزشی همراه شده است. برای حرکت منسجم و مؤثر، لازم است معیارهایی برای این دسته از فعالیت‌ها تبیین شود. در این راستا، معاونت سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی به تولید و ترویج استانداردهای کتابهای کمک‌درسی و کمک‌آموزشی دست زده است.

در این سلسله مقالات، به روشی نظام‌مند و با توجه به اهداف، به بیان بایدها و نبایدهای تولید این دسته از کتاب‌ها در درس ریاضی پرداخته می‌شود.

کلید واژه‌ها: ریاضیات مدرسه‌ای، آموزش ریاضی، حل مسئله، کتابهای کمک‌آموزشی، کتابهای کمک‌درسی و کتابهای دانش‌افزایی

اشاره

از آنجا که در آموزش رسمی مدرسه‌ای، با توجه به توانایی‌ها و استعدادهای متفاوت دانش‌آموزان و محدودیت‌های زمانی و حجمی، کتابهای درسی پاسخ‌گوی همه نیازهای آموزشی دانش‌آموزان نیستند. تولید کتابهای آموزشی مناسب می‌تواند در این زمینه راهگشا و مکمل فرایند آموزش باشد. لذا نظر به اهمیت کتابهای استاندارد آموزشی، در این مقاله سعی شده است ضمن برشمردن و شرح استانداردهای تولید این نوع کتاب‌ها به لحاظ ضرورت درک ماهیت و چیستی ریاضی و اهداف آموزشی آن برای پدیدآورندگان، ابتدا ماهیت ریاضیات مدرسه‌ای و هدفهای آموزش ریاضی را از نقطه‌نظر پرورش روحیه تحقیق، تعقل، تفکر انتقادی و خلاقیت شرح دهیم. سپس کارکردهای زیبایی‌شناختی ریاضی را به‌منظور کاربرد آن در هنر تبیین کنیم و ضمن تلاش برای ایجاد نگرش مثبت به ریاضی بین دانش‌آموزان، ویژگی‌های کتابهای کمک‌آموزشی، کمک‌درسی، دانش‌افزایی ریاضی و... را بر شماریم.

مقدمه

دانش‌آموزان با پیش‌دانسته‌ها و نیازهای متفاوت در کلاس‌های

ماهیت ریاضیات مدرسه‌ای

به‌منظور یاددهی مؤثر ریاضیات، لازم است ابتدا درک عمیقی از ماهیت و چیستی ریاضی داشته باشیم. در نیمه اول قرن بیستم، ریاضیات مجموعه‌ای از مفاهیم و رویه‌ها تلقی می‌شد که قبل از شکل‌گیری هرگونه درکی، باید آموزش داده می‌شد. پس از آموزش این مفاهیم و رویه‌ها، فراگیرنده آن‌ها را در قالب انجام تمرینات تکراری (تکرار و تمرین) به کار می‌گرفت و آن قدر تمرین می‌کرد تا مهارت کافی کسب کند. پس از این مرحله مسائل کلامی معرفی می‌شدند. این مسائل معمولاً دربردارنده فقط یک مفهوم ریاضی بودند. فرایند آموزش در مدرسه معمولاً «موضوع‌محور» بود. به این معنا که دانش موضوعی به‌طور مستقیم با هدف انتقال دانش مطرح می‌شد.

لیکن امروزه این ایده که ریاضیات در اجتماع شکل می‌گیرد و ساخته می‌شود و جزئی تفکیک‌ناپذیر از تجربیات زندگی روزمره محسوب می‌شود، گسترش یافته است. امروز ریاضیات دیگر موضوعی منفک و مجرد نیست. فرایندهای ریاضی شامل حل مسئله، استدلال و اثبات، و برقراری ارتباط بین مفاهیم ریاضی در درون ریاضی و با موضوعات دیگر و با زندگی روزمره، از اهمیت زیادی برخوردار است. فراگیرنده در فرایند یاددهی - یادگیری باید بین ریاضی و تجربیات زندگی روزمره پیوند ایجاد کند و با مدل‌سازی وضعیت‌های واقعی به آن معنا دهد. به‌علاوه باید بتواند مفاهیم ریاضی را براساس تجربیات ریاضی زندگی خود تفسیر کند.

در این نگاه، ریاضیات دیگر صرفاً توانایی انجام محاسبات ریاضی نیست، بلکه شامل فرصت‌هایی برای استدلال کردن، تحقیق و رشد توانایی سازمان‌دهی و برقراری ارتباط و ساختار دادن به یافته‌ها و در نتیجه حل مسائل نیز می‌شود. از این دیدگاه دانش‌آموزان باید بتوانند با به کار گرفتن زبان ریاضی، تفکرات و ایده‌های ریاضی خود را به دیگران انتقال دهند و ایده‌ها و فرایندهای ریاضی به کار گرفته شده توسط دیگران را نقد و ارزیابی کنند.

درک عمیق مفاهیم زمانی ایجاد می‌شود که فرد بتواند مفاهیم را با بازنمایی‌ها و ارائه‌های گوناگون (جبری، هندسی، عددی، کلامی و غیره) نمایش دهد و از نمایش‌های مختلف برای مدل‌سازی و تفسیر پدیده‌های فیزیکی، اجتماعی و ریاضی استفاده کند.

طراحی فعالیت‌های آموزشی مستلزم تسلط بر دانش موضوعی و آگاهی از اهداف آموزشی به‌منظور انتخاب و سازمان‌دهی محتوا، انتخاب روش یاددهی مناسب، و گزینش راهبرد و ابزار مناسب برای ارزیابی و ارزشیابی از فرایند آموزش است. باتوجه به این تغییر نگاه به ریاضی، آگاهی برنامه‌ریزان و مؤلفان بخش خصوصی از این تغییر برای دستیابی به اهداف آموزشی ضروری است.

در ادامه این نوشتار به بررسی اهداف آموزش ریاضی و اهداف کتاب‌های کمک‌آموزشی ریاضی و ویژگی‌های آن‌ها می‌پردازیم.

اهداف آموزش ریاضی

طراحی فرایند آموزش و انتخاب محتوا، روش آموزش، ابزار، محیط و شیوه اجرای طرح همگی به اهداف آموزشی وابسته‌اند. بنابراین، برای درک چگونگی اجرای برنامه ابتدا باید با اهداف آن آشنا شویم. اهداف آموزشی فقط به اهداف دانشی و موضوعی منحصر نیستند و در جریان آموزش انتظار می‌رود دانش‌آموزان به اهداف فرایندی و نگرشی نیز برسند. باید توجه داشت که تمامی اهداف آموزشی در کتاب‌های درسی قابل پیاده شدن نیستند و برخی از آن‌ها باید توسط محیط آموزشی و معلم یا خارج از مدرسه پیاده‌سازی شوند. همچنین، برخی از این اهداف در یک سال و یک کتاب درسی

برآورده نمی‌شوند و در کل دوره ۱۲ ساله باید به آن‌ها رسید. برخی از اهداف آموزش ریاضی مدرسه‌ای و ماهیت آن‌ها در ارتباط با تهیه کتاب‌های کمک‌آموزشی به شرح زیرند:

● روحیه تحقیق و بررسی، تعقل و تفکر، نقدپذیری و نقادی، و ابتکار و خلاقیت در دانش‌آموزان پرورش یابد. تفکر فرایندی است که طی آن، ساختارهای جدید ذهنی شکل می‌گیرند. این ساختارها با تبدیل اطلاعات از طریق تعاملات پیچیده فعالیت‌های ذهنی چون قضاوت، انتزاع، استدلال، تصور، تجسم،

تعمیم و حل مسئله به‌وجود می‌آیند. تفکر تفحصی هدف‌دار در تجربیات برای رسیدن به اهدافی چون درک کردن، حدسیه/ فرضیه‌سازی کردن، تصمیم‌گیری کردن، طراحی کردن، مسئله حل کردن و قضاوت کردن است. فرایند تفکر یا مستقیماً با حل مسئله مربوط است یا به مسئله حل کردن منجر می‌شود. برای رسیدن به مهارت‌های سطح بالاتر، علاوه بر مهارت‌های ذکر شده، جنبه‌های متفاوت تفکر چون خلاقیت، ارزیابی، منطقی بودن، انعطاف و واگرایی نیز باید پرورش پیدا کنند. فرایند تفکر به شناخت حقایق و تولید دانش می‌انجامد.

● دانش‌آموزان به این نکته پی ببرند که با تفکر می‌توانند به حل مسائل بپردازند، به کشف حقایق جدیدی نائل آیند، راهبردهای مختلفی را برای حل مسئله‌ها تجربه کنند، به نقد و ارزیابی فرایندهای استدلال، اثبات و حل مسئله بنشینند، روابط منطقی بین پدیده‌ها را درک کنند و براساس این روابط، به طرح مسئله در بافت‌های مختلف بپردازند.

● آموزش ریاضی به‌گونه‌ای که دانش‌آموز در برخورد با پدیده‌های اجتماعی، توانایی تجزیه و تحلیل آن‌ها را داشته باشد و از این طریق، راهکارهای حل مسائل مرتبط با این پدیده‌ها را ارائه کند. مواجهه با وضعیت‌های مسئله‌ای (وضعیت‌های جدید با ساختارهای متفاوت)، نیازمند ابتکار و خلاقیت است.

فراگیرنده در فرایند یاددهی - یادگیری باید بین ریاضی و تجربیات زندگی روزمره پیوند ایجاد کند و با مدل‌سازی وضعیت‌های واقعی به آن معنا دهد. به‌علاوه باید بتواند مفاهیم ریاضی را براساس تجربیات ریاضی زندگی خود تفسیر کند

- ایجاد زمینه تقویت مهارت‌ها و نگرش‌ها؛
- ایجاد فرصت تازه برای آموزش با سبک و نگاه جدید، تمرین آموخته‌ها و غنی‌سازی آموزش برای مخاطبان گوناگون؛
- استحکام و استمرار بخشیدن به فرایند یادگیری دانش‌آموزان؛
- ایجاد تنوع در ارائه تمرین‌ها، به طوری که از آموزش کلیشه‌ای و یادگیری صوری فاصله بگیرند و به یادگیری درونی و عمیق کمک کنند.

کتاب‌های دانش‌افزایی ریاضی

تعریف: کتاب‌هایی هستند که به ارائه اطلاعات در چارچوب برنامه درسی و گاه فراتر از آن می‌پردازند و می‌توانند به عنوان منبع و مرجع مورد استفاده دانش‌آموزان قرار گیرند. این کتاب‌ها خودآموز هستند و برای تکمیل یا توسعه برنامه درسی مصوب تولید می‌شوند. ویژگی بارز آن‌ها، قصد مؤلف مبنی بر تدوین اثری آموزشی است که در این راه امکان دارد از قالب‌های گوناگون و متنوع بهره بگیرند. این کتاب‌ها ممکن است از قالب‌های فعالیتی، مانند شعر، داستان، سرگرمی، بازی یا حتی انتقال یکسویه استفاده کنند. کل کتاب‌هایی که دایره اطلاعات ریاضی دانش‌آموزان را کامل می‌کنند یا توسعه می‌بخشند، در این حوزه قرار می‌گیرند.

اهداف

- ارائه مجموعه‌ای مدون از دانش در حوزه ریاضی و متناسب با مخاطبان؛
- پاسخ مناسب به کنجکاوی مخاطبان درباره ریاضیات، کاربردهای آن، ارتباط با سایر علوم و تکمیل محتوای برنامه درسی؛
- فراهم کردن زمینه‌های جدید در چارچوب برنامه درسی ریاضیات و ارائه مطالب و محتوای جدید؛
- پاسخ‌گویی به برخی نیازهای اطلاعاتی برانگیخته شده هنگام مرور برنامه درسی؛
- ارائه محتوای تکمیلی برای برنامه درسی و پر کردن خلأهای احتمالی و همچنین بسط مطالب مطرح شده.

کتاب‌های جنبی و سرگرمی

تعریف: کتاب‌هایی هستند که به یاری آن‌ها، دانش‌آموزان با جنبه‌های متفاوت ریاضیات - که در برنامه درسی فرصت‌های کمتری برای مطرح کردنشان وجود داشته است - آشنا می‌شوند و شگفتی‌ها و زیبایی‌های ریاضیات را مشاهده و تجربه می‌کنند. به علاوه، از طریق این کتاب‌ها دانش‌آموزان به مطالعه تاریخ، کشف، بسط و گسترش مباحث متنوع ریاضی می‌پردازند. این نوع کتاب‌ها، مستقل از کتاب‌های درسی هستند و در صورت تغییر و تحول برنامه درسی موجودیت خود را حفظ می‌کنند. از بازی، معما، سرگرمی و

● دقت ریاضی، که لازمه آن درک و تشخیص روابط منطقی موجود بین مفاهیم، ایجاد ساختار منطقی بین مفاهیم، انجام امور با توجه به نظم منطقی بین اجزای آن‌ها، انجام اعمال ریاضی با تبحر کافی و ارائه تخمین معقول از نتایج است در دانش‌آموزان پرورش یابد. بدین منظور لازم است که دانش‌آموزان با سازمان‌دهی و برقراری ارتباط بین ایده‌های ریاضی در ذهن خود و بیان آن‌ها با استفاده از ارتباطات زبانی، به تبادل تفکرات ریاضی خود با دیگران به طور واضح و منسجم، تحلیل و ارزیابی تفکرات و راهبردهای دیگران، و بیان دقیق ایده‌های ریاضی بپردازند.

● دانش‌آموزان با تاریخ شکل‌گیری مفاهیم، فعالیت‌های آن دسته از دانشمندان ایرانی و اسلامی که در توسعه مفاهیم نقش داشتند، و بسترهای اجتماعی زمینه‌ساز پیدایش و توسعه این مفاهیم آشنا شوند. به این منظور، مطالعه زندگی‌نامه ریاضی‌دانان و تاریخچه توسعه مفاهیم ریاضی، آشنایی با کارکردهای زیباشناختی ریاضی - یعنی به کارگیری ریاضی در تولیدات هنری و دیدن ریاضی در زیبایی‌ها - برای ایجاد نگرش مثبت نسبت به ریاضیات در دانش‌آموزان و باور مثبت نسبت به توانایی‌هایشان از اهمیت بسزایی برخوردار است.

اهداف و ویژگی‌های کتاب‌های کمک‌آموزشی - کمک‌درسی

● در سند ریاضی کتاب‌هایی که مخاطبان آن‌ها به طور خاص دانش‌آموزان هستند، با توجه به اهدافشان به سه گروه تقسیم می‌شوند:

کتاب‌های کار و فعالیت

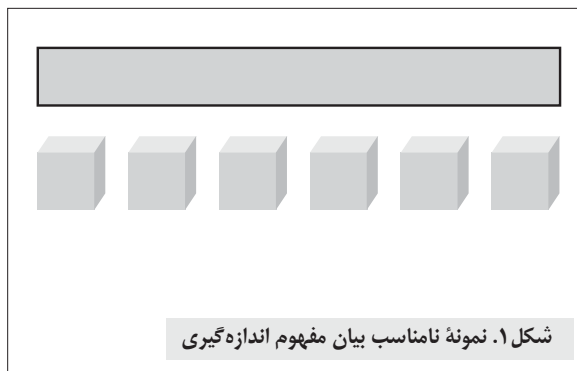
تعریف: کتاب‌هایی که حاوی فعالیت‌های آموزشی، تمرین، مسئله و نمونه سؤال در راستای برنامه درسی هستند، در این طبقه قرار می‌گیرند. آنچه این کتاب‌ها را از سایر کتاب‌ها متمایز می‌کند، هدف اصلی آن‌ها، یعنی ایجاد فرصتی برای تمرین و تعمیق و توسعه آموخته‌هاست نه تدریس جدید یا آموزش مجدد. هر کتابی که در آن چنین هدفی پررنگ‌تر باشد، در این طبقه‌بندی جای می‌گیرد.

اهداف

● تثبیت و تعمیق آموخته‌های دانش‌آموزان در ارتباط با مطالب کتاب و برنامه درسی؛

طراحی فعالیت‌های آموزشی مستلزم تسلط بر دانش موضوعی و آگاهی از اهداف آموزشی به منظور انتخاب و سازمان‌دهی محتوا، انتخاب روش یاددهی مناسب، و گزینش راهبرد و ابزار مناسب برای ارزیابی و ارزشیابی از فرایند آموزش است. با توجه به این تغییر نگاه به ریاضی، آگاهی برنامه‌ریزان و مؤلفان بخش خصوصی از این تغییر برای دستیابی به اهداف آموزشی ضروری است

۱. **دقت و صحت علمی** محتوا از معیارهای اساسی است. رعایت نکردن این معیار موجب بدفهمی دانش آموز می شود و چنین کتابی فاقد اعتبار علمی است. برای مثال، کتابی که برای سنجش مهارت اندازه گیری از مثال مندرج در شکل ۱ استفاده کرده باشد، موجب می شود دانش آموز از کنار هم گذاشتن واحدهای اندازه گیری هنگام اندازه گیری برداشت نادرستی داشته باشد.

۲. **تثبیت، تعمیق و توسعه یادگیری و پرورش مهارت های تفکر** از جمله هدف های کتاب های محسوب می شوند که مخاطب آن ها دانش آموزان هستند. این هدف ها با ارائه مستقیم و کلیشه ای مفاهیم و صرف تکرار و تمرین و انجام تمرین های تکراری حاصل نمی شوند. برای مثال، زمانی که مفهوم به صورت تصویر ۲ ارائه می شود، تعمیق و توسعه یادگیری شکل نمی گیرد و صرفاً به عنوان یک یادآوری و انتقال مستقیم محسوب می شود. این گونه ارائه ها فرصتی برای درک عمیق تر مفهوم فراهم نمی آورند.

جدول هم بهره می گیرند و با عنوان هایی مثل تفریح با ریاضی، سرگرمی و ریاضی، و بازی و ریاضی به چاپ می رسند. کتاب های تاریخی چه و تاریخ ریاضی در این طبقه قرار می گیرند. این کتاب ها عموماً جنبه پرورش مهارت ها و نگرش ها را دارند و ممکن است که از فناوری در جهت بازی و سرگرمی استفاده کرده باشند؛ برای مثال، بازی با ماشین حساب که محتوای بازی ها، ریاضی است.

اهداف

- علاقه مند کردن دانش آموزان به ریاضیات و آشنا کردن علاقه مندان با جنبه های دیگر ریاضی؛
- نشان دادن زیبایی ها و شگفتی های ریاضیات؛
- آشنا کردن مخاطبان با دانشمندان علوم ریاضی، تلاش های آن ها، اتفاقات مهم زندگی آن ها، تألیفات و نقشی که در علم ریاضی داشته اند؛
- گسترش فرهنگ ریاضیات و ترویج آن بین دانش آموزان و معلمان؛
- ترغیب دانش آموزان به تفکر، با طرح سؤال ها و معماهای جالب و جذاب.

تحلیل برخی از مصادیق مناسب و نامناسب در کتاب های کمک آموزشی / کمک درسی

در این بخش با در نظر گرفتن اهداف آموزشی مدرسه ای و اهداف و ویژگی های کتاب های کمک آموزشی / کمک درسی و با ارائه مصادیق و مثال های مناسب و نامناسب به نقد محتوای برخی از کتاب های موجود پرداخته می شود.

تعریف ضرب خارجی دو بردار

اگر \vec{a} , \vec{b} دو بردار غیر صفر باشند ضرب خارجی \vec{a} , \vec{b} را به صورت $\vec{a} \times \vec{b}$ نشان می دهیم و $\vec{a} \times \vec{b} = |\vec{a}| \times |\vec{b}| \times \sin \theta$ و از لحاظ هندسی $\vec{a} \times \vec{b}$ برداری است که هم بر \vec{a} و هم بر \vec{b} عمود است. و بردار $\vec{b} \times \vec{a}$ هم راستا با $\vec{a} \times \vec{b}$ و در جهت خلاف آن است، یعنی: $\vec{a} \times \vec{b} = -(\vec{b} \times \vec{a})$

اگر $\vec{a} = (x_1, x_2, x_3)$ و $\vec{b} = (y_1, y_2, y_3)$ دو بردار باشند، آن گاه داریم:

$$\vec{a} \times \vec{b} = \begin{pmatrix} x_2 y_3 - x_3 y_2 \\ x_3 y_1 - x_1 y_3 \\ x_1 y_2 - x_2 y_1 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} x_2 y_3 - x_3 y_2 \\ x_3 y_1 - x_1 y_3 \\ x_1 y_2 - x_2 y_1 \end{pmatrix} \vec{i} + \begin{pmatrix} x_3 y_1 - x_1 y_3 \\ x_1 y_2 - x_2 y_1 \end{pmatrix} \vec{j} + \begin{pmatrix} x_2 y_3 - x_3 y_2 \\ x_1 y_2 - x_2 y_1 \end{pmatrix} \vec{k}$$

شکل ۲. نمونه نامناسب بیان یک مفهوم

طراح: سعید رزاقی

بسته‌های آموزشی در جهان

محرم نقی زاده

اشاره

توجه ویژه به بسته آموزشی، به عنوان یکی از ورودی‌های مهم نظام آموزشی، ما را بر آن داشت نگاهی هر چند گذرا به بسته‌های آموزشی در چند کشور جهان داشته باشیم. آنچه در پی می‌آید، حاصل این کوشش است که با هم آن را مرور می‌کنیم. بسته آموزشی در اسناد بالا دستی چه جایگاهی دارد؟

در «سند تحول بنیادین آموزش و پرورش»، ذیل هدف عملیاتی ۹، یعنی «جلب مشارکت ارکان سهیم و مؤثر و بخش عمومی و غیردولتی در تعلیم و تربیت رسمی و عمومی»، و نیز ذیل هدف عملیاتی ۲۱، یعنی «بازنگری و باز مهندسی ساختارها، رویه‌ها و روش‌ها» به دو راهکار اشاره شده است:

راهکار ۳-۹. توسعه مشارکت بخش‌های دولتی و غیردولتی در انجام امور مربوط به تولید، چاپ و توزیع مواد و منابع آموزشی در چارچوب سیاست‌های آموزش و پرورش با تأکید بر سیاست تولید بسته‌های آموزشی و سیاست چند تألیفی در کتاب‌های درسی.

راهکار ۹-۲۱. حاکمیت برنامه‌محوری به جای کتاب‌محوری و تولید بسته آموزشی در برنامه‌های درسی با رعایت اصل معلم‌محوری.

در این مقاله، با چند نمونه از بسته‌های آموزشی یا اجزای خاص برخی از بسته‌های آموزشی در برنامه‌های آموزشی بعضی از نقاط دنیا آشنا می‌شویم. بدیهی است تعداد این نمونه‌ها فراوان است. کافی است با هر کدام از واژگان یا عبارت‌های کلیدی گشت و گذاری در دنیای مجازی داشته باشید تا بتوانید با انبوهی از بسته‌های آموزشی یا اجزای مستقل برخی بسته‌ها روبه‌رو شوید.

کلیدواژه‌ها: بسته آموزشی، بسته مدیریت کلاس، کار پوشه، کار برگ، برگ آزمون، بسته ارزشیابی توصیفی، بسته آموزش خانواده

۱. بسته آموزشی زبان انگلیسی؛ نسخه شانگهای آکسفورد (چین) Oxford Shanghai Edition

آموزش زبان انگلیسی یکی از اولویت‌های آموزشی کشور چین در زمینه برنامه‌های درسی به‌شمار می‌آید. «بسته آموزشی زبان انگلیسی شانگهای» که شامل کتاب دانش آموز، کتاب کار، نوار صوتی و کاربرگ است، توسط شرکت «آکسفورد» و به صورت بومی و اختصاصاً برای کشور چین تولید شده است.

هم‌اکنون یکی از خدمات شرکت‌های بزرگ آموزشی در جهان، طراحی و تولید بسته‌های بومی برای کشورها و حتی مدارس خاص

۳. بسته آموزشی زبان انگلیسی؛ بسته‌ای برای تعطیلات تابستانی (کشور ترکیه) Yaz Seti

شرکت «Zambak» (یا همان زنبق به تلفظ خودمان)، یکی از بزرگ‌ترین تولیدکنندگان بسته‌های آموزشی در کشور ترکیه شناخته می‌شود. این شرکت خدمات گوناگونی از قبیل برگزاری آزمون با محتوای الکترونیک، تولید کاربرگ و کتاب کار را به مدارس کشور ترکیه ارائه می‌کند. این شرکت در استان‌های گوناگون کشور دارای نمایندگی دارد. بسته‌ای که می‌بینید، یک بسته آموزشی با عنوان «Yaz seti» است که در اینجا فقط برخی از اجزای بخش پیش‌دبستانی آن قابل مشاهده است. این بسته که بخش‌ها و اجزای گوناگون آن برای دوره پیش‌دبستانی تا متوسطه تولید شده‌اند، بسته‌ای است برای ارائه محتوای آموزشی و سرگرم‌کننده در تعطیلات تابستان. اجزای آن عبارت‌اند از: لوح فشرده، کتاب داستان، محتوای دیجیتال، کارت‌تون، برچسب و بازی که برخی از آن‌ها در تصویر مشاهده می‌شوند. برای آشنایی با سایر بسته‌های آموزشی این شرکت به سایت «www.zambak.com» مراجعه کنید.

برگ آزمون Yaprak Test

«Yaprak Test» (که برای معادل فارسی آن «برگ آزمون» را برگزیده‌ایم و می‌توان این واژه را به آزمون‌برگ و یا کاربرگ نیز ترجمه کرد)، واژه معمول و رایجی در آموزش و پرورش ترکیه است. این کاربرگ‌ها به صورت پرفراژ شده یا به صورت برگ‌برگ در پوشش‌های پلاستیکی توسط انتشاراتی‌های آموزشی گوناگون تولید می‌شوند. کاربرگ‌ها انواع متفاوتی دارند و همواره بخشی از یک بسته آموزشی تلقی می‌شوند.

«یاپراک تست‌ها»، به صورت بانک سؤال یا کاربرگ تدریس معلم، به صورت کاربرگ‌های هفتگی یا کاربرگ‌های کار و تمرین

است که براساس سفارش و درخواست آن‌ها صورت می‌گیرد. ویژگی دیگر قابل مشاهده در این کارافزار آموزشی، قطع جالب کاربرگ‌های این بسته است که در تصویر مشاهده می‌کنید. برای آشنایی بیشتر با تولیدات بومی شده برای کشورهای گوناگون، به وبگاه «Oxford» مراجعه کنید یا در وبگاه «Amazon» فهرست محصولات Oxford برای کشور چین را مشاهده کنید.

۲. بسته آموزشی زبان انگلیسی؛ دوستان من اینجا هستند! (سنگاپور) My Pals Are Here!

ایجاد کارپوشه توسط معلمان، یکی از روش‌های شناخته شده ارزشیابی توصیفی در اکثر کشورهای جهان است. این روش در کشور سنگاپور نیز یکی از روش‌های ارزشیابی دانش‌آموزان دوره دبستان است که توسط آموزگاران به کار برده می‌شود. از این رو تولید کارافزارهایی به صورت پرفراژ و پانچ شده با عنوان کاربرگ، جزء رایجی از بسته‌های آموزشی است که در آموزش و پرورش سنگاپور متداول است.

در تصویر، نمونه کاربرگ‌هایی را که در بالای آن‌ها نام و نام‌خانوادگی دانش‌آموز و کلاس مربوطه نوشته شده است، مشاهده می‌کنید. این مجموعه به زبان انگلیسی است و در دوره دبستان کاربرد دارد. کاربرگ‌های مزبور همراه با دیگر اجزای بسته آموزشی زبان، توسط یک شرکت تولیدکننده نرم‌افزارهای یادگیری سنگاپور به بازار نشر آثار آموزشی عرضه می‌شوند. برای آشنایی بیشتر با محصولات این شرکت، به سایت «www.edu.marshallcavendish.com» مراجعه کنید.

مالزی از کشورهای پیشرو در اقتصاد و آموزش و پرورش کشورهای اسلامی است. در این کشور بسته‌های آموزشی متفاوتی به کار گرفته می‌شوند. یکی از بسته‌های خاص این کشور که شرکت «Sasbadi» تولید می‌کند، «بسته‌های آموزشی پاکتی» است. شیوه کار بدین صورت است که برای هر موضوع درسی (یا هر برنامه درسی) یک بسته تولید و در داخل یک پاکت عرضه می‌شود. برای نمونه در تصویر، بسته آموزشی فیزیک دبیرستان را که به صورت کاربرگ‌های تا شده داخل پوشش مقوایی قرار داده شده‌اند، مشاهده می‌کنید. نکته جالب در این بسته وجود خلاصه محتوای هر هفته آموزشی تحت عنوان یک کارت است و بعد از تدریس، خلاصه شده متن درس در اختیار دانش‌آموز قرار می‌گیرد.

این بسته در سال ۲۰۱۰ به قیمت ۷/۹۰ رینگیت* (واحد پول مالزی) به بازار عرضه شد. برای آشنایی با محصولات شرکت مذکور به سایت «www.sasbadi.com» مراجعه کنید.

دانش‌آموزی تولید و روانه بازار محصولات آموزشی ترکیه می‌شوند. شرکت‌های متفاوت در ترکیه به سفارش مدارس بزرگ، به تولید این نوع کاربرگ‌ها دست می‌زنند و مدارس یا معلمان مدارس با توجه به برندهای مشهور، از این کاربرگ‌های آموزشی بهره می‌برند. لازم به ذکر است، این کاربرگ‌ها همواره در کنار یک کتاب کار و تمرین یا یک مجموعه ارزشیابی با عنوان «Deneme seti» یا «Değerlendirme seti» (بسته ارزیابی یا خودارزیابی) ارائه می‌شوند.

برای آشنایی با یکی از این شرکت‌ها در عرصه تولید بسته‌های آموزشی یا نوع کاربرگ یا Yaprak Test (برگ آزمون) می‌توانید به سایت این شرکت به نشانی «www.etkinokul.com» مراجعه کنید.

۴. بسته آموزشی پاکتی برای درس فیزیک (کشور مالزی)

۵. بسته آموزشی اول دبستان در کشور چین

کشور چین در چند سال اخیر به‌عنوان کشوری موفق در زمینه آزمون‌های جهانی ریاضی - پیزا (PISA) عمل کرده است. به گزارش OECD (سازمان همکاری اقتصادی و توسعه یا باشگاه ثروتمندان جهان)، شهر شانگهای به‌عنوان یکی از موفق‌ترین نمونه‌های قابل الگوبرداری، آموزش‌های کشور چین را در جهان نمایندگی می‌کند. مجموعه بسته آموزشی که در تصویر مشاهده می‌شود، شامل اجزای گوناگون بسته آموزشی اول دبستان کشور چین در شهر شانگهای است که در سایر مدارس این کشور نیز استفاده می‌شوند. در این بسته عناصر کاربرگ، کتاب کار، لوح، جدول و نوار صوتی را می‌توان مشاهده کرد. نکته جالب و درس‌آموز از این بسته، وجود «کاست» به‌عنوان یکی از اجزای آن است. در واقع، کشور چین با وجود اینکه

ب) بسته ارزشیابی توصیفی

بسته ارزشیابی توصیفی برای پایه‌های اول، دوم و سوم ابتدایی و در راستای پشتیبانی از اجرای طرح ارزشیابی توصیفی-کیفی در دبستان‌های کشور و توسط مرکز نوآوری‌های آموزشی مرآت تولید شده است. این بسته از میان ابزارهای موجود در ارزشیابی توصیفی، سه‌جزء از هشت جزء را به‌عنوان اجزای حداقلی بسته آموزشی مد نظر قرار داده و برای آن‌ها، براساس محتوای کتاب‌های درسی پایه‌های اول تا سوم تولید محتوا کرده است. این بسته آموزشی در حال حاضر حاوی سه جزء آزمون کتبی، فهرست واری مشاهده و آزمون عملکردی است و همراه با تصحیح آزمون کتبی و ارائه کارنامه‌های کیفی و کمی، به مدارس متقاضی تحویل می‌شود. معلمان استفاده‌کننده از این بسته آموزشی، تسهیل فعالیت‌های جنبی، آسودگی خاطر، آرامش و نیز مشاهده نتایج آزمون‌ها را به همراه تصحیح و تحلیل نتایج به‌صورت کمی و کیفی، از مزایای آن شمرده‌اند.

ج) بسته آموزش خانواده مدرسه ما (مجموعه لذت زندگی)
مدرسه فقط از آن دانش‌آموزان و معلمان نیست و خانواده‌ها نیز باید از آموزش‌های مدرسه‌ای سهمی داشته باشند. از این‌رو مرکز نوآوری‌های آموزشی مرآت در اقدامی نوآورانه، به تولید بسته‌ای با عنوان «بسته آموزش خانواده مدرسه ما» دست زده که شامل دو بخش است:

■ **بخش اول: ۱۲ جلد کتاب تألیفی براساس مقتضیات خانواده‌های ایرانی** با عنوان «لذت زندگی» که شامل ۱۲ مجموعه تشریحی بسیار کاربردی و شیرین از مهارت‌های زندگی مورد نیاز خانواده‌هاست و در نگارش آن‌ها از مطالعات داخلی و جهانی معتبر، دیدگاه‌های سازمان بهداشت جهانی و نیازهای خانواده‌های ایرانی با در نظر داشتن اسناد تحولی آموزش و پرورش کشورمان بهره گرفته

بزرگ‌ترین صادرکننده تبلت به جهان است، هنوز در آموزش و پرورش خود، کاست را به‌عنوان یکی از عناصر اصلی بسته آموزشی حفظ کرده است.

آشنایی با سه بسته آموزشی تولید شده در مرکز نوآوری‌های آموزشی مرآت (کشور ایران)

همان‌طور که در متن کتاب‌های این مرکز نیز بارها اشاره شده است، «مرکز نوآوری‌های آموزشی مرآت»، در مقام پشتیبان برنامه‌های درسی-آموزشی مدارس، یکی از اصلی‌ترین فعالیت‌های خود را به طراحی، تولید و توزیع بسته‌های آموزشی مناسب در زمینه‌های گوناگون اختصاص داده است. هر چند برخی از سایر تولیدات مرآت را نیز می‌توان به مثابه اجزایی از یک بسته آموزشی معرفی کرد، ولی در اینجا برای جلوگیری از طولانی‌شدن بحث، تنها به معرفی سه بسته آموزشی از تولیدات مرآت بسنده می‌کنیم.

الف) بسته مدیریت کلاس درس مرآت

بسته مدیریت کلاسی، مجموعه‌ای از چند بسته آموزشی مستقل است که مبتنی بر برنامه‌های درسی و اهداف کتاب‌های درسی ایران و توسط مرکز نوآوری‌های آموزشی مرآت تولید شده است. این بسته از آغاز تا واپسین ماه‌های سال تحصیلی ۹۳-۹۲، پنج سال تجربه کاربست توسط مدارس را طی کرده است. این بسته که هم‌اکنون بیش از ۲۰۰۰ مدرسه در سراسر کشور از آن استفاده می‌کنند، از بسته حداقلی «الف» (یعنی فقط استفاده از یک جزء بسته) تا بسته حداکثری «ت» (یعنی استفاده از همه اجزای بسته و توسط همه دانش‌آموزان در مدرسه) در اختیار مدارس ایران قرار گرفته است. بسته مزبور شامل اجزایی چون طرح درس، کاربرگ، کتاب کار، محتوای دیجیتال، برگه ارزشیابی و کتاب معلم است. برای آشنایی با عناصر این بسته می‌توانید به سایت www.meraat.ir مراجعه کنید.

■ **بخش دوم:** بخشی مجازی و شامل پورتال آموزش خانواده است. دسترسی به این پورتال رایگان است و حتی کسانی که نتوانند جزء کاغذی بسته را تهیه کنند، می‌توانند از محتوای آن بهره ببرند. پورتال از بخش‌های متنوعی تشکیل شده است و قابلیت بومی‌سازی برای هر مدرسه را نیز دارد. در این پورتال، محتوای تصویری، صوتی و ارزشیابی هر مهارت در اختیار خوانندگان قرار گرفته است. همچنین، به دلیل محدودیت صفحات کتاب‌ها و محدودیت در ارائه اطلاعات بیشتر، بیش از دو برابر حجم صفحات کتاب‌ها، اطلاعات از طریق پورتال در اختیار خانواده‌ها قرار گرفته است.

◀ پی‌نوشت

* هر رنگیت تقریباً معادل ۱۰۰۰ تومان است.

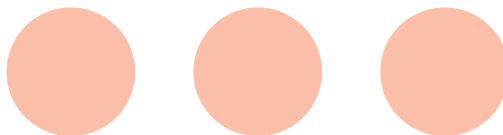
◀ منابع

1. www.edu.marshallcavendish.com
2. www.zambak.com
3. www.etkinokul.com
4. www.sasbadi.com
5. www.meraat.ir

۶. بسته ۱۲ جلدی خانواده (مجموعه لذت زندگی). مرکز نوآوری‌های آموزشی مرآت، تهران.

۷. سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (۱۳۹۰). شورای عالی آموزش و پرورش و شورای عالی انقلاب فرهنگی.

شده است. کتاب‌ها در قطع پالتویی تولید شده‌اند و در مجموع ۱۲ جلد و حجمی بالغ بر ۱۱۰۰ صفحه دارند. هر ۱۲ جلد به‌طور یکجا و داخل یک قاب عرضه شده‌اند.

اصولی که باید در تولید کتاب‌های آموزشی علوم در نظر داشت

بخش اول

آموختن علوم؛ چرا و چگونه؟

سخنان دکتر محمود امانی، مؤلف و مترجم کتاب‌های آموزشی علوم و مدیر کل دفتر تألیف کتاب‌های درسی ابتدایی و متوسطه نظری

بهروز رضایی

اشاره

برگزاری کارگاه علوم در حاشیه «بیست و هفتمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران» فرصتی برای هم‌اندیشی کارشناسان حوزه تألیف با ناشران آموزشی بود تا از بایدها و نبایدهای آموزش و دغدغه‌های خود بگویند. در بخش اول این گفت‌وگو سخنان دکتر محمود امانی تقدیم خوانندگان عزیز می‌شود. اظهارنظرهای ناشران محترم را به شماره بعد مוקول می‌کنیم. با هم رویکردهای سازمان‌دهی محتوای کتاب‌های آموزشی علوم را مرور می‌کنیم.

هدف از آموزش علوم

ما در آموزش علوم تجربی چند مقوله هدفی داریم:

- **اول:** «آموزش علوم در بهبود و ارتقای سطح زندگی فردی بچه‌ها مؤثر است.» کشوری که آحادش رشد علمی پیدا می‌کنند، زندگی بهتری را برای خود رقم می‌زنند.
- **دوم:** «آموزش علوم به توسعه پایدار و بهبود محیط زیست می‌انجامد.» این هم جنبه‌ای بسیار مهم است. در ایران امروز، دغدغه محیط زیست، از دغدغه‌های بسیار جدی است. در کل جهان هم با این دغدغه مواجه هستیم. آموزش علوم نسبت به مسائل محیط زیست دغدغه و شناخت ایجاد می‌کند و به بهبود وضعیت می‌انجامد.
- **سوم:** «آموزش علوم برای رشد و اقتصاد کشور مفید است و به توسعه اقتصادی می‌انجامد.» امروز در این باب شکی نیست که فروختن محصول، سودآورتر است تا فروختن مواد اولیه. تولید

محصول بی‌شک حاصل توسعه علمی است.

- **چهارم:** «سطح توسعه اجتماعی هر کشوری وابسته به آموزش علوم است.» افرادی که از سواد علمی بالاتری برخوردارند، در تصمیم‌گیری‌های اجتماعی بهتر به مسئله‌ها می‌پردازند و بهتر عمل می‌کنند؛ حتی مسئله‌هایی مثل سبک رانندگی، دفع زباله، و مواردی مثل اعتیاد، ایدز و آزار جنسی کودکان.
- **پنجم:** «آموزش علوم به درک و اصلاح موقعیت فرد در رابطه‌های چهارگانه، یعنی با خود، با خلق، با خلقت و با خداوند متعال یاری می‌رساند.»

این قدر که در قرآن کریم، در باب اهمیت علم آموزی به تأکید سخن گفته شده، به خاطر همین روابطی است که بهبود پیدا می‌کند؛ اما چه نوع آموزش علوم؟

اصول مهم در چگونگی آموزش علوم

- تا اینجا بحث از چرایی آموزش علوم بود و اینجا سخن از چگونگی آموزش علوم است. آموزش علوم اگر چگونه باشد می‌تواند به این اهداف برسد؛ من به چهار اصل زیر رسیده‌ام:
- **اول،** اگر یادگیرنده در آن فعال باشد، یعنی فرد خودش در علمی که می‌آموزد سهیم باشد. به عبارت دیگر، به جای دریافت مفهوم، در تولید مفهوم نقش آفرینی کند.
 - **دوم،** اگر در آن یادگیری معنادار باشد، لازم است نکاتی که فرد یاد می‌گیرد، به نحو مناسبی به هم وصل شوند و یادگیری، قطعه‌هایی از هم گسیخته نباشد. شاید همه شما در سنین کودکی

و نوجوانی کتاب‌های «به من بگو چرا» را ورق زده و خوانده باشید. با مطالعه چنین کتاب‌هایی، آموزش علوم حاصل نمی‌شود؛ چون از قطعه‌هایی پراکنده و از هم جدا شکل گرفته‌اند و انسجام مفهومی حاصل نمی‌شود.

● سوم، اگر در آن، یادگیری مسئله‌محور باشد؛ یعنی حرکت از مسئله به سمت یادگیری و یاری یادگیرنده برای پیمودن مراحل که به یادگیری می‌انجامند. مسئله‌محوری از اهمیت روش‌های جدید طراحی محتواسست که بعداً در سازمان‌دهی به آن می‌رسیم.

● چهارم، اگر در آن یادگیری‌ها پروژه‌محور باشند؛ یعنی شایستگی‌هایی که اگر فرد بدان‌ها برسد، می‌تواند مسئله‌ای را از نقطه اول شروع کند و با مراحل که می‌پیماید، به پایان برساند. پروژه چیست؟ پروژه مسئله‌ای است به اندازه کافی پیچیده و چند بعدی، به اندازه کافی محتاج زمان و استمرار و به اندازه کافی نیازمند مهارت‌های چندگانه برای به سامان رسیدن که معمولاً نیازمند «کار گروهی» است. یک مشخصه پروژه این است که به یک خروجی قابل ارائه منجر می‌شود. این خروجی قابل ارائه، فرد یادگیرنده را چنان رشد می‌دهد که هیچ کار دیگری نمی‌تواند جایگزین آن شود. می‌توان گفت یادگیری مسئله‌محور وقتی تام و تمام می‌شود و ارتقا پیدا می‌کند، می‌شود یادگیری پروژه‌محور.

رویکردهای اصلی برای سازمان‌دهی محتوای کتاب‌های آموزشی علوم

اما رویکردهای اصلی برای سامان‌دهی محتوای کتاب‌های آموزشی علوم، چه در بخش آموزش‌های رسمی و چه غیر رسمی چیست؟ من به چهار رویکرد رسیده‌ام. در این بخش بهره می‌گیرم از سخنرانی چندی پیش خانم پروفیسور **واتانابه**، استاد دانشگاه‌های ژاپن. ایشان در «سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی» در مورد روندها و گرایش‌های کتاب‌های درسی جدید التالیف سخنرانی کرد و از انواع سامان‌دهی‌های معمول در کتاب‌های آموزشی در دنیا گفت. البته در ایران هم ما به بعضی از سبک‌ها دلبستگی و وابستگی داریم که شما آشنا هستید و من هم اشاره خواهیم کرد.

یکی سازمان‌دهی تماتیک است؛ یعنی تأکید بر یک موضوع به عنوان اصل و محور. در سازمان‌دهی تماتیک یک موضوع اصلی در میان است و حواشی به آن افزوده می‌شود. عین یک مارپیچ بازشونده است. موضوعی را می‌گذاریم در مرکز این تم (tem). مثلاً فرض کنید که موضوع شما ممکن است معدن باشد یا برنج یا برق یا آب و شاید موضوعاتی جزئی‌تر مثل مواد نانو یا حتی ممکن است خیلی

ریزتر باشد، مثل استفاده از لیزر در زندگی روزانه. وقتی این موضوع را محور قرار می‌دهید و آن را وصل می‌کنید به رشته‌های علمی یا محیط‌زیست یا اقتصاد، یا وصل می‌کنید به گذشته، تاریخ و آداب و سنن، یا به آینده و به فناوری‌های جدید و چیزهای متفاوت دیگر، به این می‌گویید رویکرد تماتیک. رویکرد تماتیک رویکرد مقبولی است و بیشترین دلبستگی را به آن، فرانسوی‌ها دارند. اغلب کتاب‌های فرانسوی با رویکرد تماتیک طراحی و تدوین می‌شوند. در این مدل شما می‌بینید که موضوعی مطرح و از ابعاد گوناگون به آن پرداخته می‌شود و دیدگاه‌های مختلف درباره آن آورده می‌شود. مثلاً اگر موضوع خلقت انسان در میان است، هم دیدگاه تکامل بیان می‌شود، هم نظریه هوشمند خلقت. از یک طرف دیدگاه‌های دینی، از طرف دیگر دیدگاه‌های غیر دینی. دانش آموز با آرا و اندیشه‌های گوناگون مواجه می‌شود.

رویکرد دوم رویکرد فرایندمدار است که بر مهارت‌های علمی تأکید دارد. در این رویکرد ما باید مهارت‌های علمی را بسازیم؛ مثل بررسی نقادانه، جمع‌آوری شواهد و اطلاعات، مقایسه و دسته‌بندی کردن، بحث علمی به راه انداختن، طراحی و انجام آزمایش، مشاهده، اندازه‌گیری و طبقه‌بندی کردن و تفسیر یافته‌ها. این مدل در کتاب‌های آمریکایی خیلی مشاهده می‌شود.

به لحاظ سازمان‌دهی شکلی هم متن پر از باکس‌هایی است که هر کدام عنوانی دارد. این نوع سازمان‌دهی مؤلفان را خیلی جذب می‌کند؛ چون دست مؤلف باز است و او می‌تواند قطعه‌های متفاوت را مانند یک کلاژ، کنار هم بچیند و کتاب را تولید کند، بدون اینکه تلاش کند یک ریتم داستانی و به هم پیوسته به آن بدهد. در ایران این نوع کتاب‌ها که اکثراً ترجمه‌ای هستند، بسیار دیده می‌شوند. ما هم در نسل قبلی کتاب درسی علوم که از سال ۱۳۷۰ شروع کردیم، از همین مدل بهره گرفتیم. اما کتاب‌های جدید به مدل تماتیک نزدیک‌ترند.

مدل سوم سازمان‌دهی «دانش‌آموز محور» (تأکید بر نقش و حضور یادگیرنده) است. البته منظور از سازمان‌دهی، هر سه نوع سازمان‌دهی کتاب است؛ هم فکری، هم شکلی و هم شکل چاپی. مثال اتم و اکمل این مدل، کتاب‌های ژاپنی است. در این کتاب‌ها دانش‌آموز (خواننده) عضو حاضر و ناظر است. نه معلمی هست و نه حتی پدر و مادری. بچه‌ها محور کتاب‌اند. کتاب به شکل قطعه‌های پراکنده، با متن کم و تصویب‌های زیاد طراحی می‌شود و بار اصلی بر دوش خواننده گذاشته می‌شود. این نوع کتاب‌ها، به ویژه برای کودکان، خوب جواب داده‌اند. هیچ نوع طرح اجباری و از پیش تعیین شده به معلم داده نمی‌شود؛ موضوعات و نحوه پیشرفت بحث در کلاس، بر علاقه دانش‌آموز مبتنی است.

معمولاً به خاطر فرهنگ خاص «جان‌دار پنداری» که در ژاپن

رویکرد فرایندمدار بر مهارت‌های علمی تأکید دارد. در این رویکرد ما باید مهارت‌های علمی را بسازیم؛ مثل بررسی نقادانه، جمع‌آوری شواهد و اطلاعات، مقایسه و دسته‌بندی کردن، بحث علمی به راه انداختن، طراحی و انجام آزمایش، مشاهده، اندازه‌گیری و طبقه‌بندی کردن و تفسیر یافته‌ها

وجود دارد، در این نوع کتاب‌ها شما ریزنقش‌هایی را هم می‌بینید که هر کدامشان نقشی بر عهده دارند و هنگام نیاز رخ می‌نمایند. مثلاً یکی پیرمردی است با عصای جادویی و ریش بلند. پیرمرد فوت و فن‌هایی را درباره موضوع به خواننده می‌گوید که برای او بسیار تعجب برانگیزند. یا به او فوت و فن‌هایی را یاد می‌دهد که می‌توان به کمک آن‌ها موجب شگفتی دوستان و آشنایان شد.

● **مدل چهارم**، مدل سازمان‌دهی ترکیبی است که مجموعه‌ای از این رویکردهاست. این کار گاهی با آگاهی و طرح روشن صورت می‌گیرد و گاهی فقط بر حسب اتفاق و حس و سلیقه. خلاصه از هر چمن گلی و از هر آلبوم ترانه‌ای. دیگر کاری ندارند بین این اجزا هماهنگی هست یا نه.

● **مدل چهارم**، مدل سازمان‌دهی ترکیبی است که مجموعه‌ای از این رویکردهاست.

این کار گاهی با آگاهی و طرح روشن صورت می‌گیرد و گاهی فقط بر حسب اتفاق و حس و سلیقه. خلاصه از هر چمن گلی و از هر آلبوم ترانه‌ای. دیگر کاری ندارند بین این اجزا هماهنگی هست یا نه.

هدف از تولید کتاب‌های آموزشی علوم

اما هدف از تولید کتاب‌های آموزشی علوم چیست؟

اول، «کمک به تأمین منابع یادگیری متنوع». شما با هر رویکردی که کتاب را تألیف کنید، یک منبع یادگیری است. این تنوع خودش موضوعیت دارد و حق بچه‌ها هم هست. همین که بچه‌ها یاد بگیرند برای آموختن علوم به منابع متنوع، مراجعه کنند، خودش بخشی از رشد علمی است.

دوم، «کمک به انفرادی شدن جریان یادگیری». یک مدل یادگیری کارخانه‌ای داریم که می‌گوید همه آدم‌ها باید در یک مسیر واحد، مثل خط تولید کارخانه، قرار بگیرند و عین هم بیاموزند، عین هم جلو بروند و همه یک مسیر را طی کنند. در مقابل، دیدگاهی وجود دارد که احترام به علاقه‌های یادگیرنده را جزو حقوق او می‌داند. رعایت این حق انتخاب، یکی از راه‌های این است که منابع آموزشی متنوع باشد.

سوم، «توسعه موقعیت‌های یادگیری» است. بچه‌ها سبک‌های یادگیری متفاوتی دارند. این سبک‌های یادگیری حداقل سه‌گانه، با آن هوش‌های چندگانه، نیازمند موقعیت‌های یادگیری متنوع است. ایجاد موقعیت‌های یادگیری جدید خیلی اهمیت دارد. محدودیت یادگیری بچه‌ها بسته و محدود نیست. ظرف یک سال که می‌شود ۵۰۰۰ ساعت آموزش دید، کل آموزش‌های رسمی ما ۶۰۰ تا ۷۰۰ ساعت زمان می‌برد؛ یعنی ۱۵ تا حداکثر ۲۰ درصد. دانش‌آموز می‌تواند ۸۰ درصد وقتش را برای صرف آموزش‌های غیر رسمی صرف کند.

همین را وصل می‌کنیم به محور چهارم، یعنی «احیای اوقات فراغت در جهت یادگیری» و همچنین، «جذاب‌تر کردن و معنادارتر کردن جریان یادگیری» (محور پنجم) و بالاخره «کمک به تحقق رویکرد مختار کتاب‌های درسی» (محور ششم). رویکرد مختار یعنی همان هدف‌های پنج‌گانه‌ای که در بحث آموزش علوم بر شمردم. وقتی ما به دانش‌آموزی می‌گوییم برو و در این زمینه تبدیل شو

کتاب‌های مورد نیاز در آموزش علوم

نمونه کتاب‌هایی که می‌توان در آموزش علوم از آن‌ها بهره گرفت، از این قرار است:

● **دانش‌نامه‌ها**: واقعاً رشدی که در سال‌های اخیر در زمینه تولید و انتشار دانش‌نامه‌ها در کشور صورت گرفته، ستودنی است. بعضی از ناشران خیلی خوب به موضوع پرداخته‌اند و کارهای خوبی هم تولید کرده‌اند. هم در ترجمه‌ها نمونه‌های خوبی سراغ داریم، هم در تألیف. ناشران مختلفی در این زمینه کار می‌کنند و بارها از این کتاب‌ها تجلیل شده است.

● **کتاب‌های موضوعی**: کتاب‌های موضوعی هم معمولاً مجموعه هستند. در بازار تک کتاب نشانه یک اتفاق است که معلوم نیست استمرار داشته باشد. اما تولید مجموعه‌های مثلاً پنج یا ده جلدی، نشان از طرح و برنامه و مدیریت حساب‌شده دارد؛ که باز در هر دو حوزه ترجمه و تألیف کارهای خوبی شده است و بابش همچنان باز است.

● **کتاب‌های علمی-تخیلی، علمی-ادبی و علمی-داستانی**: به زبان خلاصه اگر بگوییم، کتاب‌های «علمی و یک چیز دیگر»؛ پیوند علم با ادبیات و خیال.

● **کتاب‌های فعالیت محور**: گرچه در بازار هست، اما هرچه باشد باز هم کم است. معمولاً فعالیت‌هایی که در این کتاب‌ها به خواننده‌ها معرفی می‌شوند، کم‌هزینه و گاه حتی بی‌هزینه‌اند. این جور کتاب‌ها جان می‌دهند برای یادگیری بچه‌ها.

● **کمیک استریپ‌های علمی**: که بسیار نایاب و کمیاب‌اند. در کشور ما، مثلاً در زمینه تاریخ، از این قالب به خوبی استفاده شده، اما در زمینه‌های علمی این قالب مغفول قرار گرفته است؛ حتی

کتاب‌های ترجمه هم در دست نداریم. در حالی که این قالب، قالبی است که بچه‌ها از آن خیلی خوب یاد می‌گیرند. امروز کمیک استریپ در کتاب‌های بزرگسالان هم در دنیا رواج دارد؛ به ویژه ژاپنی‌ها در این زمینه خیلی تولید و کار کرده‌اند.

● **کتاب‌های کمک آموزشی - کمک درسی (کتاب کار و تمرین):** من فکر می‌کنم جزو کتاب‌های مورد نیاز بازار است.

آسیب‌شناسی کتاب‌های آموزش علوم

آخرین بخش صحبت‌های من درباره ضعف‌ها و مشکلات این حوزه است.

فقدان برنامه و عدم استمرار تولیدات (ضعف نیازسنجی و مدیریت تولید) از مهم‌ترین آسیب‌ها و کاستی‌های این حوزه است. هنوز معمول نیست که ناشران ما با نیازسنجی و برنامه‌ریزی به سراغ تولیدات بروند.

تولید کتاب‌های کمک‌درسی کاهنده (یادگیری صوری، پرسش و پاسخ و آزمون‌مدار) این کتاب‌ها جریان یادگیری را مختل می‌کنند. سطح یادگیری را به پرسش و پاسخ‌های سطحی، حفظی و کم ارزش تنزل می‌دهند و بازار را به سمتی که نباید می‌برند. این کتاب‌ها به تدریج ذائقه بچه‌ها را تغییر می‌دهند. تلاش و کوشش برای یادگرفتن را کم‌رنگ می‌کنند

و لذت یادگیری و تفکر را از فرد می‌گیرند. در نتیجه از علاقه‌مندی آن‌ها می‌کاهند. زمانی می‌گفتیم جریان سنجش در مدارس به این موضوع دامن می‌زند. الان در دبستان‌ها از سنجش توصیفی استفاده می‌شود، با این حال این کتاب‌ها، به‌خصوص نوع بد آن‌ها، هنوز رواج دارد؛ گرچه کم‌رنگ‌تر شده است.

تکراری بودن کتاب‌ها سومین مسئله است. بعضی از موضوعات را مرتباً تکرار می‌کنیم و کمتر به سراغ دانش‌های جدید می‌رویم یا کمتر از شیوه‌های نو و تازه کمک می‌گیریم.

ترجمه به جای تألیف مسئله چهارم است. امروزه تعداد کتاب‌های ترجمه‌ای در این حوزه بیشتر از کتاب‌های تألیفی است که البته بالا بودن هزینه و مشکلات تألیف و نبود مؤلفان توانمند آن را موجه می‌سازد. برای افزایش کتاب‌های تألیفی تلاش‌هایی شده، اما نتیجه‌بخش نبوده است. مثلاً در شاخه کتاب‌های علوم و فنون بخش کودک و نوجوان کتاب سال، برای کتاب‌های تألیفی امتیاز ویژه‌ای قائل شده‌اند یا حتی در چند سال اخیر، دو جایزه جداگانه برای کتاب‌های ترجمه‌ای و کتاب‌های تألیفی در نظر گرفته‌اند تا با هم رقابت کنند.

ضعف علمی و ضعف موضوعی مسئله پنجم است؛ یعنی یا موضوع کتاب بی‌اهمیت است یا کتاب به لحاظ علمی دچار ضعف،

سستی و کاستی است.

ضعف ترجمه مسئله بعدی است. همین چند روز اخیر، کتابی از یک ناشر خیلی معتبر نیمه‌دولتی به دستم رسید که وقتی آن را ورق زد، واقعاً خجالت کشیدم که در سال ۱۳۹۲ کتابی با این ترجمه چاپ شده است. ما این همه متخصص در حوزه علوم داریم و آدمی متبحر به این کتاب نگاه نکرده است. غلط‌های چشم‌گیر علمی، متن ضعیف، واژگان نامناسب و اصطلاحات لاتین، با وجود برابرنهادهای مقبول معرفی شده از سوی فرهنگستان و ... از این نوع ضعف‌ها در ترجمه خیلی سراغ داریم، اما انتظار این است که به تدریج به وضعیت بهتری دست پیدا کنیم. البته نمونه‌های خیلی خوبی هم در بازار می‌بینیم که حتی از کتاب اصلی بهترند.

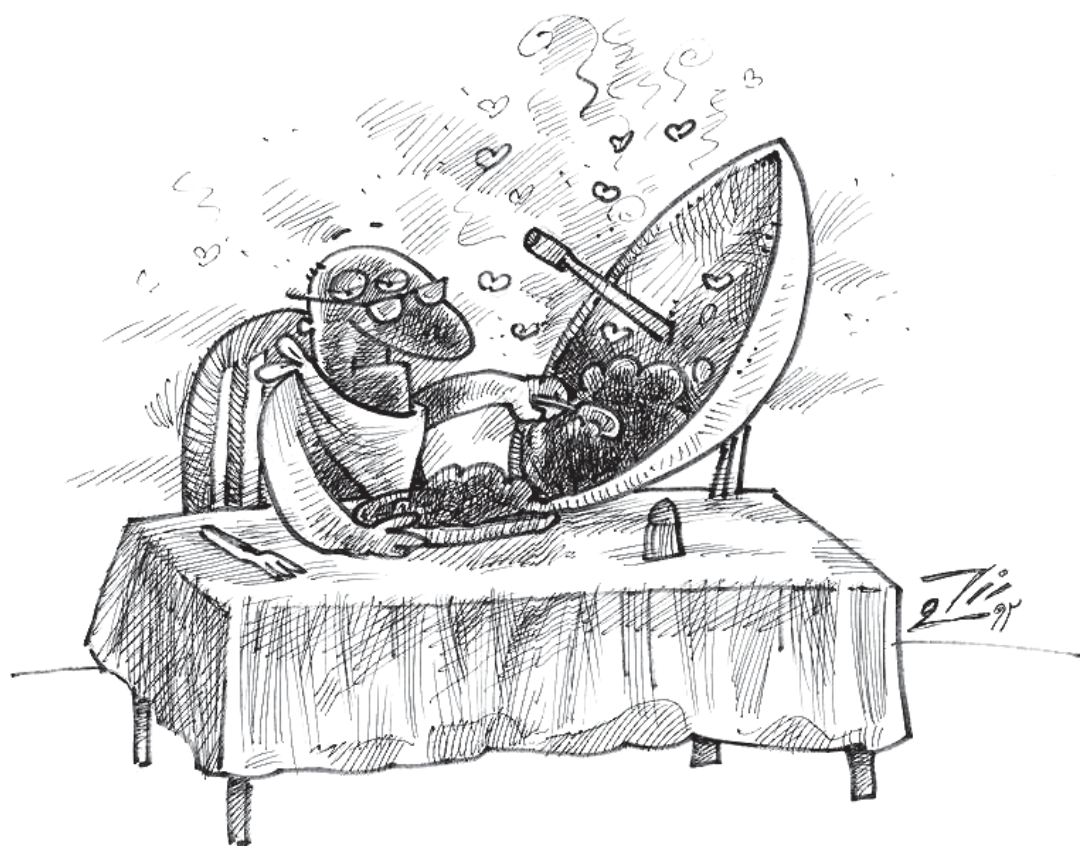
ضعف تصویرگری و مدیریت هنری مسئله بعدی است. در برخی کتاب‌های تألیفی، از حیث کیفیت تصویرسازی و کارهای گرافیکی، کارهای فوق‌العاده‌ای انجام شده است، اما اغلب ناشران در این بعد نمره قبولی نمی‌گیرند. در دوری کتاب سال، یک پنجم از صد امتیاز کتاب فقط به تصویرگری کتاب و رسامی آن اختصاص دارد.

و آخرین مسئله که به نوعی به سیاست‌گذاران و بخش دولتی کشور، اعم از وزارت آموزش و پرورش و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی برمی‌گردد، بحث پشتیبانی ناکافی از کتاب‌های ناشران خوب است. حمایت از پخش و توزیع موضوع مهم و حساسی در این بخش است. باید کاری کنیم حداقل کتاب‌هایی که از صافی سامان‌دهی کتاب‌های آموزشی و تربیتی و جشنواره کتاب رشد می‌گذرند و نمره قبولی می‌گیرند، برای تمام مردم این کشور با یک حرکت قابل تهیه باشند (حالا یا با یک تلفن، یا یک ایمیل یا مراجعه به یک وبگاه یا مراجعه حضوری به یک واحد کتابفروشی).

این نیازمند همت بخش دولتی است. نباید پدری برای تهیه چهار عنوان از این چهل یا پنجاه کتابی که از هفت خان سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی گذشته و مثلاً در کتاب‌های درسی معرفی شده، نه در یک روستا، که در همین شهر تهران، یک هفته وقت بگذارد. نباید برای خرید این چهار کتاب به چهار نقطه شهر برود و هر کتاب را از یک فروشگاه بخرد؛ تازه اگر در این فروشگاه موجود باشد. حق بچه‌ها و ناشرانی که کتاب‌های خوب تولید می‌کنند این است که یک پخش واحد، منسجم، کارآمد و با انگیزه، مسئولیت این توزیع را برعهده بگیرد؛ مسئولیت توزیع منابع مورد تأیید دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی رشد را.

من تلاش کردم در حداقل زمان مطالبم را خدمت شما عزیزان تقدیم کنم. از حضور شما دوستان عزیز در جلسه و بذل توجهی که داشتید، سپاس‌گزار می‌کنم.

کتاب‌های کمک درسی کاهنده به تدریج ذائقه بچه‌ها را تغییر می‌دهند. تلاش و کوشش برای یادگرفتن را کم‌رنگ می‌کنند و لذت یادگیری و تفکر را از فرد می‌گیرند

طراح: سعید رزاقی

آشنایی با مبانی سینما

عصمت روحانی

توانایی تحلیل فیلم را دارد و می‌تواند با درک زیبایی‌شناسانه کار خوب را از بد تشخیص دهد.

این کتاب در ۱۰ فصل به این شرح، توانایی‌هایی را که تدوینگر به آن‌ها نیاز دارد، معرفی کرده است:

- توانایی شناخت تدوین و سینمای صامت؛
 - توانایی شناخت مراحل فیلم‌سازی در سینما؛
 - توانایی تدوین تلویزیونی؛
 - توانایی ترکیب صدا و صداگذاری؛
 - توانایی تفکیک پلان؛
 - توانایی انجام برش؛
 - توانایی به‌کارگیری و تبدیل انواع فرمت‌های ویدیویی؛
 - توانایی به‌کارگیری گرافیک در تولید برنامه؛
 - توانایی به‌کارگیری افه‌های تصویری و معرفی انواع آن‌ها؛
 - توانایی شناخت حرکات دوربین و نقش آن در تداوم نماها.
- همایون ابراهیمی**، متولد ۱۳۴۹ و دانش‌آموخته رشته

نام کتاب «مبانی تدوین ۱»
 مؤلف: همایون ابراهیمی
 ناشر: اتحاد
 سال انتشار: ۱۳۸۹ - چاپ اول

مقدمه

«مبانی تدوین ۱» کتابی است که مؤلف با هدف تربیت یک تدوینگر فیلم نوشته و قصدش این بوده است که در این کتاب مخاطب را با مبانی سینما و تدوین آشنا سازد. سپس در ادامه در جلد دوم کتاب به معرفی نرم‌افزارهای تدوین پردازد.

در اینجا منظور از تدوینگر صرفاً اپراتور یا کسی که کار با نرم‌افزار را می‌شناسد، نیست. تدوینگر در مرحله اول یک سینماگر است؛ سینماگری که در دنیای پیچیده سینما، بین مشاغل موجود، شغل تدوین را برگزیده و خودش کار خلاقه هنری می‌کند. چرا که او با توجه به دانشی که یافته است،

کتاب می‌توان برای افزایش دانش هنرجویی که کتاب درسی ندارد، استفاده کرد و هنرآموزانی که مجبورند مانند نظام دانشگاهی از منابع متفاوت جزوه تهیه کنند، با استفاده از همین کتاب نیازهایشان مرتفع می‌شود.

تاریخ سینمای صامت و تاریخچهٔ تدوین، سینمای ناطق، شناخت فیلم از ایده تا تولید، میز تدوین و ملزومات آن، آشنایی با انواع فیلم‌ها، دکوپاژ، تدوین تلویزیونی، صداگذاری و میکس، گرافیک و افه‌های تصویری، شناخت واژگان سینمایی و توضیحات آن، همگی به صورت خلاصهٔ مفیدی در کتاب حاضر جمع‌آوری شده است.

البته به نظر این جانب نام کتاب دربرگیرندهٔ محتوای آن نیست. ضمن اینکه با توجه به غلط‌های املائی که حاکی از ضعف چاپ یا بی‌توجهی مؤلف بوده، بهتر است این کتاب پس از ویرایشی جدید، با دو عنوان کتاب مجدداً چاپ شود تا تدوین بهتری در ارائهٔ اطلاعات داشته باشد و بهتر مورد استفادهٔ هنرجویان قرار بگیرد؛ چرا که هدف مؤلف هم همین است.

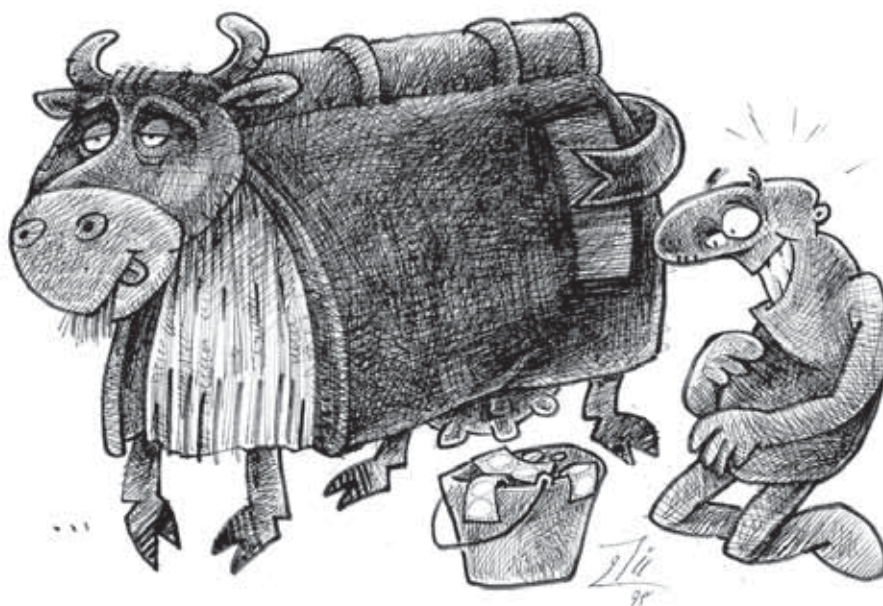
با امید به کارهای خوبی از این دست برای رشد کیفی هنرجویان رشته‌های مهجور هنری و کشف استعدادهایی که می‌توانند مریبان خوبی برای ارتقای دانش این افراد باشند.

سینماست. او از سال ۱۳۷۸ تاکنون ۲۱ جلد کتاب در زمینهٔ سینما منتشر کرده است. از آنجا که مدرس این رشته بوده، با هنرجویان این رشته ارتباط مستقیم داشته و از نیازشان در سطوح مختلف آگاه بوده، توانسته است این تعداد کتاب را با محوریت‌های گوناگون مرتبط با نظام آموزش فنی و حرفه‌ای تولید کند. این کتاب‌ها شامل کتاب‌های عکاسی (عمومی، دیجیتال، پرتره، رنگی و خبری)، فرهنگ لغات در رابطه با نور، تئاتر، اصول اصوات و ویدیو، مجموعه سؤالات چهارگزینه‌ای برای آزمون‌های متمرکز، سؤالات تشریحی کارگردانی و غیره می‌شوند که همگی در زمرهٔ کتاب‌های آموزشی و کمک درسی قرار دارند.

مخاطبان کتاب مورد بحث ما در پشت جلد آن معرفی شده‌اند. اما با توجه به اینکه مخاطب خاص ما، یعنی هنرجویان رشتهٔ سینما، قرار است از این کتاب استفاده کنند، کتاب بر اساس استانداردهای این گروه ارزیابی می‌شود.

در طرح درس رشتهٔ سینما در شاخهٔ فنی و حرفه‌ای، ما درس‌هایی شامل فن سینما، درک تصویر و زیبایی‌شناسی، تاریخ سینما و فیلم‌نامه‌نویسی و تحلیل، و در شاخهٔ کاردانش هم خود تدوین را داریم که ظاهراً بیشتر با کتاب حاضر مرتبط است، اما در عمل این کتاب بیشتر برای هنرجویان سینما مفید است. چرا که در این کتاب همهٔ دانشی که هر تکنسین سینما نیاز دارد، ارائه شده است. شاید درسی دقیقاً با این محتوا در این رشته وجود نداشته باشد، اما با بررسی طرح درس‌ها متوجه می‌شویم از تمام اطلاعات این

از تمام اطلاعات این کتاب می‌توان برای افزایش دانش هنرجویی که کتاب درسی ندارد، استفاده کرد و هنرآموزانی که مجبورند مانند نظام دانشگاهی از منابع متفاوت جزوه تهیه کنند، با استفاده از همین کتاب نیازهایشان مرتفع می‌شود

جایگاه اول برای حسابداری به لحاظ تعداد هنرجو و هنرستان‌های مجری

(قسمت اول، شاخهٔ کاردانش)

بررسی چگونگی ارزیابی و امتیازدهی کتاب‌های آموزشی رشتهٔ حسابداری

دکتر بتول عطاران

و تربیتی را تدوین و از طریق مقتضی به اطلاع ذی‌نفعان برساند. بدین منظور، «دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی» دو راهنمای تولید کتاب‌های آموزشی برای ناشران، نویسندگان و معلمان مؤلف، با عنوان «ویژگی‌های کتاب‌های آموزشی رشتهٔ حسابداری در شاخهٔ فنی و حرفه‌ای» و «ویژگی‌های کتاب‌های آموزشی رشته‌های زیرمجموعهٔ حسابداری در شاخهٔ کاردانش» تألیف و منتشر کرده است تا از این طریق بتواند معیارهای ارزشیابی و اعتبارسنجی کتاب‌های آموزشی رشتهٔ حسابداری را در شاخهٔ فنی و حرفه‌ای و کاردانش به اطلاع همهٔ ذی‌نفعان برساند.

در آموزش و پرورش، کتاب همچنان رکن اصلی محسوب می‌شود و شیوه‌های نوین اطلاع‌رسانی هنوز نتوانسته‌اند جایگاه آن را مخدوش کنند. در واقع، اهمیت وجود کتاب‌های درسی و غیردرسی همچنان به قوت خود باقی است.

کلیدواژه‌ها: کتاب‌های آموزشی، کتاب‌های کمک‌درسی، امتیازدهی کتاب‌های آموزشی، کاردانش

اشاره

رشتهٔ حسابداری در شاخهٔ فنی و حرفه‌ای و کاردانش، از نظر تعداد هنرجویان و تعداد هنرستان‌های مجری رشته، جایگاه نخست را دارد. تعداد زیاد هنرجویان و تغییرات رو به رشد مباحث نظری که از ماهیت این رشته سرچشمه می‌گیرد، اهمیت تألیف کتاب‌های درسی و غیردرسی در این زمینه را دوچندان می‌کند. مقاله حاضر کوشیده است ابتدا خلاصه‌ای از ویژگی‌های کتاب‌های آموزشی رشتهٔ حسابداری را در شاخهٔ کاردانش ارائه دهد. کتاب‌هایی که در زمینه‌های حسابداری، مدیریت، اقتصاد، بورس و بازرگانی، دفترداری، امور اداری، جهانگردی و هتل‌داری تألیف شوند، در گروه حسابداری شاخهٔ کاردانش بررسی می‌شوند. مقاله در قسمت دوم، این موضوع را در شاخهٔ فنی و حرفه‌ای بررسی می‌کند.

مقدمه

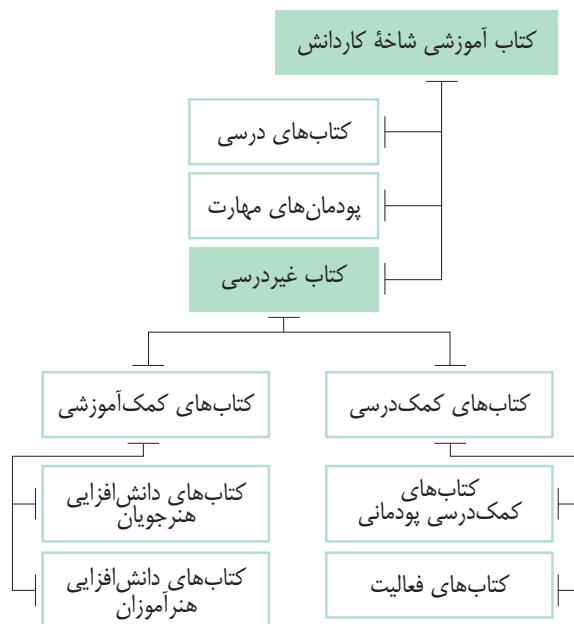
«سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی» طبق مادهٔ ۴ «آیین‌نامهٔ سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی، مواد و رسانه‌ها»، موظف است معیارهای ارزشیابی و اعتبارسنجی منابع آموزشی

ویژگی‌های کتاب‌های آموزشی رشته حسابداری در شاخهٔ کاردانش

در شاخهٔ کاردانش، دانش‌آموختگان زیرمجموعه‌های رشتهٔ حسابداری، یا در سطح دیپلم جذب بازار کار می‌شوند یا برای ادامهٔ تحصیل به دانشگاه فنی و حرفه‌ای می‌روند. آنان پس از گرفتن مدرک کاردانی، تحصیلات خود را تا دورهٔ کارشناسی و بالاتر ادامه می‌دهند. مواد آزمون کنکور این هنرجویان همان درس‌های شاخهٔ فنی و حرفه‌ای است. چنانچه آن‌ها بخواهند وارد دانشگاه سراسری شوند، باید دورهٔ پیش‌دانشگاهی را بگذرانند. بنابراین، ضرورت و وسعت تولید منابع آموزشی مناسب برای این گروه از هنرجویان روشن است.

کتاب‌های آموزشی در شاخهٔ کاردانش به دو دسته عمدهٔ کتاب‌های درسی و کتاب‌های غیردرسی تقسیم می‌شوند. نمودار ۱ طبقه‌بندی این کتاب‌ها را به وضوح نمایش می‌دهد.

نمودار ۱. طبقه‌بندی کتاب‌های آموزشی در شاخهٔ تحصیلی کاردانش

کارشناسان دفتر سامان‌دهی، پس از دریافت کتاب از ناشران، آن‌ها را در طبقهٔ مربوط به خود (کتاب‌های درسی، کتاب‌های غیردرسی، پودمان مهارت) دسته‌بندی می‌کنند. فهرست‌های واری و گوناگونی وجود دارند که کارشناسان با هدف ارزشیابی کتاب‌های آموزشی شاخهٔ تحصیلی کاردانش طراحی می‌کنند و در اختیار داوران قرار می‌دهند. بنابراین، کتاب‌ها با توجه به ملاک‌های ارزشیابی، شاخص‌های ارزیابی و سطوح امتیازبندی، بررسی و امتیازدهی

صورت می‌پذیرد. در صورتی که کتابی امتیاز و شایستگی لازم را کسب کند، در یکی از سطوح زیر قرار می‌گیرد:

- معرفی در کتاب‌نامهٔ رشد.
 - معرفی در کتاب درسی؛
 - معرفی به جشنوارهٔ کتاب‌های آموزشی رشد؛
- در صورتی که کتابی از ۱۰۰ امتیاز ۶۰ امتیاز بگیرد، در کتاب‌نامهٔ رشد معرفی و به جشنوارهٔ کتاب‌های آموزشی رشد راه خواهد یافت. اعضای تیم داوران کتاب‌ها از کارشناسان موضوعی حوزهٔ تدریس در دانشگاه و هنرستان‌ها انتخاب می‌شوند. کارشناسان رشتهٔ حسابداری سازمان پژوهش نیز عضو تیم کارشناسی هستند و با توجه به برگه‌ها و فهرست واری، به کتاب‌ها امتیاز می‌دهند.

انواع کتاب‌های آموزشی در رشتهٔ حسابداری شاخهٔ تحصیلی کاردانش

الف) کتاب‌های درسی

کتاب‌های درسی کتاب‌هایی هستند که بر اساس برنامهٔ درسی

خاصی، با هدف معینی تولید می‌شوند و مراجع دارای صلاحیت در وزارت آموزش و پرورش آن‌ها را به تصویب می‌رسانند. این کتاب‌ها در چارچوب زمانی معین آموزش و متناسب با پایه، رشته و شرایط ذهنی و سنی هنرجویان تألیف و در کلاس‌های رسمی واحدهای آموزشی تدریس می‌شوند. برنامهٔ درسی کتاب‌های درسی شاخهٔ کاردانش بر اساس استانداردهای از پیش تنظیم شده نوشته می‌شود. کار برنامه‌ریزی و تألیف یا انتخاب کتاب‌های

پوشش دادن ریز محتوای آموزشی پودمان‌های مرتبط با رشتهٔ مهارتی بر مبنای هدف کلی و هدف‌های رفتاری هر یک از فصل‌های کتاب درسی، از مشخصه‌های اصلی و بارز کتاب‌های کمک‌درسی است

- کتاب‌های دانش‌افزایی برای هنرآموزان؛
- کتاب‌های دانش‌افزایی برای هنرجویان.

کارشناسان بر اساس تعریف‌های گفته شده و تفاوت‌هایی که هر گروه از کتاب‌ها با یکدیگر دارند، ویژگی‌های کتاب‌های کمک‌درسی و کتاب‌های فعالیت را برای پودمان‌های مهارت و ویژگی‌های کتاب‌های دانش‌افزایی را در شاخهٔ کاردانش به تفصیل شرح داده و سپس عوامل و اهداف این ویژگی‌ها را به لحاظ محتوا، ساختار و سازمان‌دهی و به روز بودن فناوری مورد توجه قرار داده‌اند. آن‌گاه با استفاده از تمامی تعریف‌ها و ویژگی‌های کتاب‌ها و معیارهای ارزیابی و تألیف، ابتدا فهرست واریسی کتاب‌های آموزشی کمک‌درسی، کتاب‌های فعالیت و کتاب‌های دانش‌افزایی را در رشتهٔ حسابداری شاخهٔ تحصیلی کاردانش تألیف و تنظیم کرده‌اند. سپس داوران نحوهٔ امتیازدهی به شاخص‌های فهرست واریسی مربوط به نوع کتاب را طبق نظر کارشناسان متخصص در رشتهٔ مذکور معین کرده‌اند.

مؤلفان، ناشران و تمامی علاقه‌مندان به مطالعهٔ شرح ویژگی‌های کتاب‌های آموزشی در رشتهٔ حسابداری شاخهٔ کاردانش، به اصل نشریه مراجعه کنند. در این مقاله، به منظور آشنایی مخاطبان، فهرست واریسی کتاب‌های آموزشی «کمک‌درسی» در رشتهٔ حسابداری، شاخهٔ تحصیلی کاردانش به‌عنوان نمونه آورده شده است. سایر فهرست‌ها در اصل نشریه همراه با مطالب توضیحی موجودند.

منابع

۱. ویژگی‌های کتاب‌های آموزشی رشتهٔ حسابداری در شاخهٔ کاردانش، دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی.
۲. اسناد مربوط به داوران کتاب‌های آموزشی، تنظیم شده در کمیسیون داوران رشتهٔ مربوطه.

درسی در این شاخه را «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش» به عهده دارد و «ادارهٔ چاپ و توزیع کتب درسی» امور مربوط به چاپ و توزیع را انجام می‌دهد.

ب) کتاب‌های آموزشی غیردرسی

کتاب‌های آموزشی غیردرسی با توجه به تفاوت‌هایی که با کتاب‌های درسی دارند، هر یک دارای مقاصد و ویژگی‌های خاصی هستند. این کتاب‌ها به دو گروه عمده تقسیم می‌شوند:

۱. کتاب‌های کمک‌درسی

این کتاب‌های به‌منظور تسهیل، تقویت، تکمیل و تعمیق یادگیری و فراهم آوردن آموزش‌های جبرانی بر اساس عناوین درسی پایه‌های خاص تألیف می‌شوند. لذا پوشش دادن ریز محتوای آموزشی پودمان‌های مرتبط با رشتهٔ مهارتی بر مبنای هدف کلی و هدف‌های رفتاری هر یک از فصل‌های کتاب درسی، از مشخصه‌های اصلی و بارز کتاب‌های کمک‌درسی است. با توجه به آنکه پودمان‌های شاخهٔ کاردانش دربرگیرندهٔ مباحث نظری و عملی هستند، لذا کتاب‌های کمک‌درسی این

شاخه را می‌توان به این صورت طبقه‌بندی کرد (نمودار ۱).

- کتاب‌های کمک‌درسی برای پودمان مهارت؛
- کتاب‌های فعالیت برای هنرجویان؛

۲. کتاب‌های کمک‌آموزشی

کتاب‌هایی هستند که به منظور ایجاد انگیزه و توسعهٔ یادگیری، افزایش دانش و سواد علمی، پرورش مهارت‌های ذهنی و عملی، رشد روابط اجتماعی و ارتقای یادگیری در راستای برنامهٔ درسی تألیف یا ترجمه شده‌اند. کتاب‌های کمک‌درسی شاخهٔ تحصیلی کاردانش به این ترتیب طبقه‌بندی می‌شوند:

کتاب‌های کمک آموزشی کتاب‌هایی هستند که به منظور ایجاد انگیزه و توسعهٔ یادگیری، افزایش دانش و سواد علمی، پرورش مهارت‌های ذهنی و عملی، رشد روابط اجتماعی و ارتقای یادگیری در راستای برنامهٔ درسی تألیف یا ترجمه شده‌اند

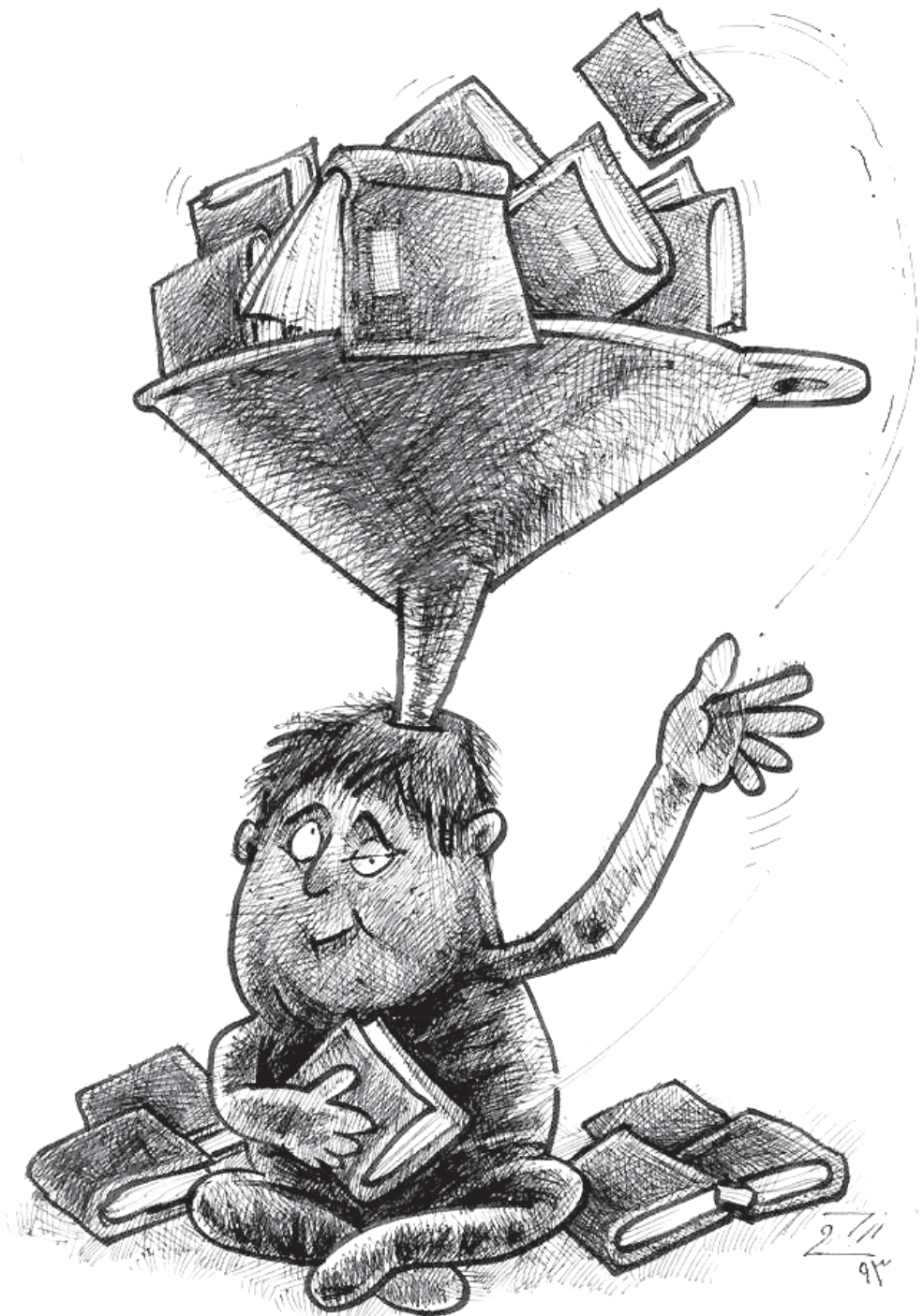

جدول ۱. فهرست واریسی کتاب‌های آموزشی «کمک‌درسی» در رشته حسابداری، شاخه تحصیلی کاردانش

ردیف	سطح و مقیاس ویژگی‌ها	عالی بسیار زیاد	خوب زیاد	متوسط متوسط	ضعیف کم	خیلی ضعیف خیلی کم	غیر قابل قبول	شاخص‌های ارزیابی
۲	کتاب تا چه اندازه هدف‌های رفتاری پودمان‌های مهارت رشته مهارتی حسابداری را پوشش می‌دهد؟	۵	۴	۳	۲	۱	صفر	مطابقت محتوای کتاب با اهداف رفتاری واحد کارهای پودمان مهارت و میزان توجه به توضیح کامل مفاهیم علمی و فعالیت‌های عملی به‌منظور نیل به هدف‌های رفتاری
۳	گویا و روان بودن نثر کتاب تا چه میزان است؟	۵	۴	۳	۲	۱	صفر	سلیس و روان بودن متن، گویا بودن جملات، استفاده از واژگان متناسب با توجه به معلومات پایه تحصیلی هنرجویان
۴	کتاب تا چه اندازه درک و فهم محتوای پودمان مهارت را برای هنرجو تسهیل می‌کند؟	۵	۴	۳	۲	۱	صفر	بیان ساده و روشن و کامل مفاهیم نظری، ارائه شیوه‌نامه‌های کار عملی (کارگاهی) برای مباحث عملی پودمان‌ها و تنظیم خلاصه مطالب پایانی
۵	ارتباط طولی موضوعات با توجه به اهداف رفتاری کتاب درسی تا چه میزان مرتبط است؟	۵	۴	۳	۲	۱	صفر	پیوستگی و انسجام موضوعی و سیر منطقی در محتوای نظری و نظم و توالی منطقی در انجام عملیات کارگاهی در محتوای عملی
۶	اعتبار علمی محتوای کتاب تا چه اندازه در حد انتظار است؟	۵	۴	۳	۲	۱	صفر	استفاده از منابع معتبر و ارجاع به سایت‌های معتبر و مرتبط در تألیف یا ترجمه و صحت علمی محتوا
۷	محتوای کتاب تا چه میزان به روز است؟	۵	۴	۳	۲	۱	صفر	مطابقت محتوا با فناوری موجود، رعایت به روز بودن اصطلاحات و ارائه یافته‌های جدید مرتبط با نیاز هنرجویان
۸	در کتاب تا چه میزان به تدوین شیوه‌نامه‌های کار عملی مطابق با ریز محتوای آموزشی «استاندارد مهارت» توجه شده است؟	۵	۴	۳	۲	۱	صفر	مطابقت شیوه‌نامه‌های انجام کار عملی (کارگاهی) با توجه به ساعات آموزش عملی تعیین شده در استاندارد مربوط
۹	برای تفهیم محتوای کتاب تا چه اندازه از تصویرهای مرتبط استفاده شده است؟	۵	۴	۳	۲	۱	صفر	ارتباط کامل و منطقی تصویرها و نمودارها با متن کتاب
۱۰	تا چه اندازه به اثربخشی تصویرها از بُعد رنگ و نوع آن توجه شده است؟	۵	۴	۳	۲	۱	صفر	رنگی بودن تصویرها (تا ۵ امتیاز)، شماتیک و خطی بودن تصویرها (تا ۴ امتیاز)، تصویرهای سیاه و سفید (تا ۲ امتیاز)
۱۱	کیفیت تصویرهای مرتبط با محتوای کتاب تا چه میزان است؟	۵	۴	۳	۲	۱	صفر	وضوح تصویرها و گویا بودن آن‌ها (تا ۳ امتیاز)، استفاده از علائم و نشانه‌ها برای راهنمایی مخاطبان (تا ۲ امتیاز)

ادامه جدول ۱. فهرست واری کتاب‌های آموزشی «کمک‌درسی» در رشته حسابداری، شاخه تحصیلی کار دانش

ردیف	سطح و مقیاس و ویژگی‌ها	عالی بسیار زیاد	خوب زیاد	متوسط متوسط	ضعیف کم	خیلی ضعیف خیلی کم	غیر قابل قبول	شاخص‌های ارزیابی
۱۳	میزان توجه به ویرایش علمی (فنی) کتاب تا چه سطحی است؟	۵	۴	۳	۲	۱	صفر	ویرایش علمی - فنی (۱ امتیاز) و سطح ویرایش (تا ۴ امتیاز)
۱۴	در کتاب تا چه اندازه به شیوه‌های متنوع ارزشیابی توجه شده است؟	۵	۴	۳	۲	۱	صفر	طرح انواع سؤالات پیش‌آزمون (تا ۲ امتیاز)، طرح انواع سؤالات آزمون پایانی (تا ۲ امتیاز) و دارا بودن خودآزمایی و تمرین (۱ امتیاز)
۱۵	به چه میزان از لوح فشرده برای فهم مطالب کتاب استفاده شده است؟	۵	۴	۳	۲	۱	صفر	وجود سی‌دی کتاب (۱ امتیاز) و وجود سی‌دی تمرینات و پروژه (۲ امتیاز) و وجود سی‌دی آموزشی (۲ امتیاز)
۱۶	کیفیت لوح فشرده همراه کتاب تا چه میزان است؟	۵	۴	۳	۲	۱	صفر	مناسب و مرتبط بودن سی‌دی مطالب آموزشی (۲ امتیاز)، کیفیت نسخه نرم‌افزار (۱ امتیاز)، پوشش دادن تمرینات پروژه (۲ امتیاز)
۱۷	به چه میزان به صفحه‌آرایی (زیباسازی) کتاب توجه شده است؟	۵	۴	۳	۲	۱	صفر	فونت مناسب متن و عنوان‌ها، توزیع مناسب و موزون تصاویرها، نمودارها، فاصله مناسب سطرها، نداشتن فضای خالی در صفحه‌ها و تناسب حاشیه‌ها
۱۸	سازمان‌دهی کتاب چگونه است؟	۵	۴	۳	۲	۱	صفر	ارتباط طرح روی جلد با عنوان و پیام کتاب (تا ۲ امتیاز)، ارتباط طرح پشت جلد با عنوان و پیام کتاب (۱ امتیاز) و فهرست مطالب و عنوان‌ها (۲ امتیاز)
۱۹	معرفی هدف کلی کتاب در مقدمه (۱ امتیاز)، تعیین و تنظیم اهداف رفتاری در ابتدای هر واحد کار (تا ۳ امتیاز) و توضیح اصطلاحات در پاورقی (۱ امتیاز)	۵	۴	۳	۲	۱	صفر	
۲۰	فصل‌بندی (واحدهای کار)، عنوان‌بندی، تیتربندی، شماره‌گذاری تصویرها و ذکر آدرس آن‌ها در متن، واژه‌نامه و فهرست منابع و مأخذ	۵	۴	۳	۲	۱	صفر	
	جمع امتیاز هر ستون	۵	۴	۳	۲	۱	صفر	امتیاز کل

طرح: سعید رزاقی

گفت‌و‌گوی کارشناسان و داوران سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی با مؤلفان و ناشران آموزشی حوزه فنی و حرفه ای

هشت نگاه، یک منظر

محمد دشتی

◀ مهندس محمود صموتی، مؤلف کتاب‌های درسی و سرگروه داوران حوزه فنی و حرفه‌ای هم‌سویی آموزش و صنعت

بنده همیشه اعتقاد داشته‌ام که آموزش و صنعت باید هم‌سو و همراه باشند. به همین دلیل هم تلاش کرده‌ام به لحاظ شخصی و حرفه‌ای در این دو بُعد مطالعه کنم و ضمن یاددهی، از موضوع یادگیری که لازمهٔ تعلیم و تربیت است، غافل نشوم. متأسفانه رابطهٔ صنعت و آموزش سال‌هاست که به‌عنوان یک معضل حل‌نشده باقی مانده است. در سال‌های اخیر نیز به دلیل تحریم‌ها و محدودیت‌هایی که بر ما و کشور ایران تحمیل شده، و تعطیلی کارگاه‌ها، این رابطه آسیب‌های بیشتری دیده است. از سوی دیگر، کتاب‌های درسی ویژگی‌های خاص خودشان را دارند. مهم‌ترین شاخصهٔ آن‌ها شاید این باشد که بر اساس برنامهٔ درسی تهیه و تدوین می‌شوند و به‌طور طبیعی هر منبع مکمل یا پشتیبان دیگری باید با سرفصل‌های کتاب درسی منطبق باشد. البته

اشاره

جلسهٔ هم‌اندیشی و تعامل بین ناشران آموزشی حوزه فنی و حرفه‌ای و مسئولان و کارشناسان «دبیرخانهٔ سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی» روز ۱۰ اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۳ و در اولین روز از برپایی بیست‌وهفتمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران برگزار شد. در این جلسهٔ سه‌ساعته با حضور **فریبا کیا**، معاون برنامه‌ریزی و سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی مکتوب دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی، مهندس **محمود صموتی**، مؤلف کتاب‌های درسی و سرگروه داوران حوزه فنی و حرفه‌ای، **سعداله ملک**، نمایندهٔ سازمان آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، مهندس **کالانتری**، نمایندهٔ نشر نگارندهٔ دانش، مهندس **علی عباسی**، نمایندهٔ «نشر دیباگران» و مدیر فنی شرکت سامسونگ، مهندس **علیرضا زارع پور**، مؤلف و فارغ‌التحصیل مهندسی برق از دانشگاه علم و صنعت و مهندس **محمدحسین زارع** از «انتشارات نص» و تعدادی از کارشناسان دبیرخانه، در خصوص نحوهٔ داوری و انتظارات ناشران و همچنین ملاک‌های ارزیابی و داوری کتاب‌های حوزه فنی و حرفه‌ای بحث و تبادل نظر شد. آنچه می‌خوانید گزارش این نشست صمیمانه و تعاملی است.

همان «برنامه درسی ملی» که براساس اسناد تحول بنیادین در وزارت آموزش و پرورش تهیه شده است، آشنا کند.

خوشبختانه در حال حاضر ارتباط خوبی بین ناشران کتابهای آموزشی این حوزه و آموزش و پرورش به وجود آمده که رو به گسترش است. همین برنامه امروز، یکی از مصادیق هم‌نشینی و تعامل بین این دو گروه یا نهاد است که می‌تواند در درازمدت اثرات مثبتی در تولید و عرضه کتابهای آموزشی داشته باشد.

حجم کتابهایی که به دبیرخانه می‌رسد و هم رو به افزایش است، اما به نظر می‌رسد این کتابها هنوز نتوانسته‌اند مسیری را که مورد نظر است، طی کنند و باید هرچه زودتر با تعامل و هم‌فکری زمینه‌ای فراهم شود تا ناشران سرمایه‌گذار در این زمینه به سود منطقی و مناسبی دست یابند و بتوانند به کار خود ادامه دهند. بازگشت سرمایه در کارهای فرهنگی هم امر مهمی است و ضمناً تولید کتابهای آموزشی کار سختی است. همه این عوامل را باید در نظر بگیریم تا این کارها در مسیر منطقی و صحیح خود پیش برود.

**مهندس محمود صموتی،
سرگروه داوران حوزه
فنی و حرفه‌ای:
من با اطمینان و قاطعیت
می‌گویم، در داوری کتابها،
تنها ملاکها و شاخص‌های
تعیین شده مورد توجه
قرار می‌گیرند و هیچ‌نظر
شخصی یا خدای نکرده
غرض فردی در این
داوری‌ها دخالت ندارد.**

معنای حرف من این نیست که کتابهای آموزشی و کمک‌آموزشی باید پیرو کتاب درسی باشند، بلکه صحبت من این است که همه منابع و مواد آموزشی باید نسبت خود را با برنامه درسی که محور این کتاب‌هاست، حفظ کنند. به همین دلیل، چند سالی است که آموزش و پرورش با تشکیل دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی تلاش می‌کند ویژگی‌ها و شاخص‌هایی را که در برنامه درسی در کتابهای متفاوت لحاظ شده‌اند، به ناشران آموزشی و مؤلفان کتابهای آموزشی و کمک‌آموزشی معرفی کند تا آنها هم با شناخت، آگاهی و رعایت الزاماتی که مشخص شده است، تولیدات خود را منطبق با برنامه درسی طراحی و عرضه کنند.

مبنای درس‌های فنی و حرفه‌ای در برنامه درسی هم در حدود سال ۱۳۷۰ بر مبنای تجزیه و تحلیل مشاغل و با تکیه بر نظریه مشهور بلوم در حیطه‌های متفاوت، شامل سه حیطه شناختی، روانی- حرکتی و عاطفی انجام شد. البته اکنون شاگردان بلوم این نظریه را در سه حیطه مهارتی، دانشی و نگرشی دنبال می‌کنند که امیدواریم در نظام جدید تحصیلی دانش‌آموزان ما در رشته‌های فنی و حرفه‌ای زمان بیشتری را برای آموزش و مهارت‌آموزی در اختیار داشته باشند تا زمینه مناسب‌تری ایجاد شود و ان شاء... بازار اشتغال هم بهتر و بیشتر در دسترس آنان قرار گیرد.

کتابهای درسی ماهیت روشنی دارند و برنامه درسی هم در سایت مربوط به دفتر «تألیف کتب درسی» وابسته به «سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی» موجود است و از نظر دسترسی و آگاهی از آنها مشکل خاصی وجود ندارد. اما کتابهای غیردرسی که موضوع صحبت ما هستند، خود به دو دسته تقسیم می‌شوند: کتابهای کمک‌درسی و کتابهای کمک‌آموزشی.

تفاوت کتابهای کمک‌درسی با کتابهای کمک‌آموزشی در این است که اگر کتاب کمک‌درسی نباشد، کتاب درسی به تنهایی قادر به پاسخ‌گویی به همه نیازهای دانش‌آموزان نیست. اما کتابهای کمک‌آموزشی چنین نقش مستقیم و بلافصلی را ندارند و وجود آنها و مطالعه این کتابها توسط دانش‌آموزان باعث تکمیل و تعمیق بیشتر مفاهیم کتابهای درسی می‌شود.

در جمع امروز ما هم نمایندگانی از سوی متولیان تولید و عرضه کتابهای درسی که به‌طور اختصاصی در اختیار سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی هستند و دوستانی از میان ناشران آموزشی در بخش خصوصی یا غیردولتی حضور دارند که این فرصت و این نشست مشترک می‌تواند در چرخه تولید کتابهای درسی و کتابهای کمک‌درسی و آموزشی بسیار مؤثر باشد. بر اساس طرح سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی، در حال حاضر دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی در سازمان پژوهش متولی تولید اسنادی است که ناشران آموزشی و مؤلفان این‌گونه کتابها را با شاخص‌ها و ویژگی‌های تولید کتاب آموزشی بر مبنای اهداف برنامه درسی یا

به‌همین دلیل ما در بررسی و ارزیابی آثار بسیار دقت می‌کنیم تا بتوانیم با انتخاب‌های مناسب به انتشار و معرفی این آثار کمک کنیم. ما اعلام کرده‌ایم که کتاب‌های کمک‌آموزشی را از دو منظر بررسی می‌کنیم که یکی «ویژگی‌های عمومی این کتاب‌ها» و ویژگی‌هایی مثل جلد کتاب، طراحی آن، جنس جلد، فونت‌های استفاده شده، گرافیک و تصویرسازی و اموری از این دست را دربر می‌گیرد، و دیگری، محتوای کتاب‌هاست که مهم‌ترین شاخصه آن، انطباق با برنامه درسی است و معمولاً در ابتدای کتاب‌های درسی هم بیان شده است. در مجموع ما از این دو منظر و در شاخص‌هایی جزئی که معین شده‌اند، کتاب‌های رسیده را بررسی و داوری می‌کنیم و همه شاخص‌ها و ملاک‌ها هم مشخص و قابل دسترسی هستند.

پس لازمه اینکه ناشران و مؤلفان کتاب‌های آموزشی بتوانند کتاب‌های خود را منطبق با اهداف برنامه درسی منتشر کنند، این است که این اسناد را به‌خوبی مطالعه کنند، معیارها را بشناسند و با رعایت اصولی که در این اسناد بیان شده است، تولیدات خود را منطبق بر برنامه درسی که برگرفته از اسناد تحولی و توجه به

نیازهای مخاطبان است، تولید و منتشر کنند. من با اطمینان به همه دوستان اعلام می‌کنم که ما در داوری‌ها، تنها ملاک‌ها و شاخص‌های تعیین شده را مورد توجه قرار می‌دهیم و هیچ نظر شخصی یا خدای نکرده غرض‌فردی در این داوری‌ها دخالت ندارد. واقعاً کتابی که منطبق بر ملاک‌های اعلام شده و متناسب با نیازهای مخاطب تولید شده باشند، انتخاب و معرفی می‌شوند.

در جریان داوری‌ها، ما شاهد انتخاب آثاری هستیم که نشان می‌دهند، ناشران ما تک‌بعدی کار نمی‌کنند و کار آنان در مجموع قابل توجه است. یعنی در جریان داوری‌ها، ما شاهد این امر بوده‌ایم که یک ناشر هم در زمینه برق و هم در زمینه ساختمان کتاب‌هایی منتشر کرده است که هر دو به‌عنوان کتاب‌های مناسب انتخاب و معرفی شده‌اند.

سعداله ملک، نماینده سازمان آموزش‌های فنی و حرفه‌ای؛ آموزش و پرورش در حوزه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای بسیار بهتر و پیشروتر از سازمان فنی و حرفه‌ای عمل کرده است

مهندس سعداله ملک، نماینده سازمان آموزش‌های فنی و حرفه‌ای

من از سه طریق با کتاب مانوسم. اولین مدیری بوده‌ام که در وزارت کار، آموزشگاه‌های آزاد را راه‌اندازی و افرادی را وارد جامعه فنی و حرفه‌ای کرده‌ام که امروز باعث افتخار هستند. افتخار دوم من این است که مدت هشت سال عضو شورای تغییر نظام آموزش و پرورش بوده‌ام و در کنار بزرگانی مانند

زنده‌یاد مرحوم مهندس **جعفر علاقه‌مندان**، دکتر **محمدعلی نجفی** خدمت کرده‌ام و تجارب ارزشمندی هم در این زمینه به‌دست آورده‌ام.

متأسفانه ما همواره شاهد تضادی بین وزارت کار، سازمان فنی و حرفه‌ای و وزارت آموزش و پرورش بوده‌ایم. همین تضاد و اختلاف در نگاه به مسائل، باعث وجود مشکلاتی در این حوزه شده و اجازه نداده است که این سه نهاد بتوانند کارهای مشترک و مفیدی انجام دهند. کار دانش در همین راستا برنامه‌ریزی شد و ما تلاش کردیم، برنامه آموزش‌های کوتاه‌مدت و آموزش‌های فنی و حرفه‌ای را در بخش صنعت و کارگاه‌های تولیدی سامان دهیم که خوش‌بختانه پذیرفته شد و بخش‌نامه‌های متفاوتی برای عملیاتی کردن آن صادر و ابلاغ شد. به‌هر حال، الان به‌جز اینکه ما به آن دوران افتخار می‌کنیم، و خوش‌حالیم، افرادی که عهده‌دار این بخش از کار هستند، توانسته‌اند منشأ اثر باشند، از این موضوع هم که دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی پا پیش نهاده و این اختلافات را کمتر کرده است، خرسندیم.

برنامه‌ها و تعامل بین ناشران و همه اجزای دخیل در این کار کمک خواهند کرد که هر چند با تأخیر، اما در برنامه‌های مدون به این اهداف مشترک دست پیدا کنیم.

به‌همین دلیل و به‌دلیل اعتقاد و امیدی که به اثرات مثبت این کار داشتیم، در چند مرحله کتاب‌های خودمان را برای دبیرخانه طرح سامان‌دهی فرستاده‌ایم و تلاش می‌کنیم که در این کار مشارکت بیشتری داشته باشیم. خوش‌بختانه کتاب‌های ارسالی هم مورد تأیید قرار گرفته‌اند.

در حال حاضر کتاب‌های بخش فنی آموزش و پرورش از ما خیلی جلوتر است و سازمان فنی و حرفه‌ای باید خودش را به سطح بالاتری برساند. یک مشکل هم بحث راه‌اندازی دانشگاه جامع علمی و کاربردی است که هم به آموزش و پرورش و هم به سازمان فنی و حرفه‌ای لطمه زده است. این دانشگاه بخشی‌هایی از وظایف این دو نهاد را گرفته است و متأسفانه در برهه‌ای خاص متولیان این دانشگاه در رأس سازمان فنی و حرفه‌ای هم قرار گرفتند و همه تلاش خودشان را برای عملی کردن اهدافی که خیر آموزش در آن نبود به‌کار گرفتند.

حالا وضعیت به‌گونه‌ای شده است که ما که روزی افتخار می‌کردیم در رشته‌ای فنی و حرفه‌ای حرف اول را می‌زنیم بیشتر متولی رشته‌های خدماتی شده‌ایم و سازمان فنی و حرفه‌ای در زمینه صنایع اصلی مثل صنعت برق، ماشین ابزار، تراشکاری و جوشکاری ۴ تا کتاب هم ندارد ولی در صنایع آرایشی و صنایع وابسته به آن بیش از ۱۰۰ تا کتاب دارد و این است که من عرض می‌کنم کاری که دفتر انتشارات کمک‌آموزشی و آموزش و پرورش برای ساماندهی این حوزه انجام می‌دهند کار ضروری و مهمی است و ما متأسفانه در این موضوع آسیب دیدیم.

مهندس محمدحسین زارع، انتشارات نص

ما در سال ۱۳۵۶ با دوستان مجوز نشر گرفتیم، اما با شروع انقلاب نشر تعطیل شد. دو سه سالی در جهاد فرهنگی فعالیت کردیم و از سال ۱۳۶۲ مجدداً کار نشر را همراه با تدریس در دانشگاه در حوزه فنی و حرفه‌ای پی گرفتیم و وارد بحث‌های فنی و تخصصی آن شدیم.

من در حوزه صنعت در بخش الکترونیک کار کرده‌ام و بنیان‌گذار چند شرکتی هستم که خوش‌بختانه امروز جزو افتخارات کشور هستند. یکی از مشکلات ما این است که دانشجویان و افراد دانشگاهی ما به مسائل عینی و کاربردی صنعت کاری ندارند و دانشگاه‌های ما به‌عنوان کانون‌هایی که باید با مسائل واقعی صنعت روبه‌رو شوند، التفات و توجه زیادی به این موضوع ندارند. چرا صنعت ما باید به نیروهای خارجی متکی باشد و بهترین نیروهای ما در این میان تماشاچی باشند؟ چرا وقتی ما در جامعه مصداق مسائل و مشکلات خود را داریم، باید در دانشگاه‌ها بنشینیم و مسئله فرضی حل کنیم؟ شبکه برق فرضی، شهر فرضی، کشاورزی فرضی و دیگر تئوری‌هایی که مصداق عملی آن‌ها در جامعه وجود دارد. بخش فنی ما هم وقتی قدرت مذاکره و برقراری ارتباط با دانشگاه و متخصصان را ندارد، همچنان فقیر خواهد ماند. ماجرای کتاب‌های آموزشی ما بی‌ارتباط با این موضوع نیست. نشر آموزشی ما باید به سمت و سویی برود که جامعه هدف خود را بشناسد و با اطلاع از نیازها و استانداردها و شاخص‌هایی که در این زمینه وجود دارد، تولیدات و محصولات خود را به این سمت و سو هدایت کند. البته این کار سخت و زمان‌بر است و به صبر و حوصله نیاز دارد، اما مسیر ناگزیری است که باید پیمود.

مهندس علیرضا زارع‌پور، مؤلف و فارغ‌التحصیل مهندسی برق از دانشگاه علم و صنعت

من به نوبه خودم از صحبت‌های ارزشمند و معطوف به هدف همه عزیزان حاضر در این جلسه استفاده کردم. در ابتدای صحبت‌های اشاره‌ای به صحبت‌های آقای مهندس صموتی دارم. بله! بهترین و شایسته‌ترین نهاد برای ترویج مطالعه و کتاب‌خوانی وزارت آموزش و پرورش است. وقتی قصد این باشد که کتاب‌خوانی را ترویج کنیم، حتی در بُعد فنی و حرفه‌ای آن هم، آموزش و پرورش بهترین جایگاه برای این کار است. درست است که ما فعلاً از سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی صحبت می‌کنیم، اما واقعیت این است که باید فکری اساسی برای کتاب و کتاب‌خوانی

در کشور و به‌خصوص برای دانش‌آموزان و دانشجویان بکنیم. یعنی باید به سمت و سویی برویم که اگر به زودی موفق شدیم، آثار مناسب و مفید تولید کنید، خواننده و طالب آن هم وجود داشته باشد و ناشر آموزشی ما بداند که اگر در این زمینه سرمایه‌گذاری و هزینه کند، سود منطقی و متعارف خود را به‌دست خواهد آورد.

ابتدا می‌خواستم بپرسم: اساساً چه نیازی هست که نظام آموزش و پرورش ما کتاب درسی تولید کند که بعد از آن به کتاب کمک‌درسی و کمک آموزشی نیاز باشد؟ اما دیدم این اشکال خیلی کلی است و شاید جای طرح آن در اینجا نباشد. به همین دلیل سؤال می‌کنم: آیا اگر ناشر آموزشی ما بیاید و کتاب‌های مورد نظر آموزش و پرورش را تولید کند، این کتاب‌ها بازار و خریدار خود را در مدارس و بین دانش‌آموزان و معلمان خواهند داشت؟ این سؤال اساسی است که پاسخ به آن می‌تواند چشم‌انداز آینده این طرح را ترسیم کند. یعنی اگر منافع مادی و منطقی ناشر و مؤلف ما در این طرح تأمین نشود، آینده این کار با مخاطراتی روبه‌رو خواهد شد که باید به آن‌ها اندیشید و برایشان فکری کرد.

موضوع دیگر هم این است که وقتی کتاب‌ها و اسناد تولید شده توسط آموزش و پرورش را می‌خوانم، متوجه شدم کمیته‌هایی در دفتر شما هستند که آثار تولید شده را براساس شاخص‌های اعلام شده ارزیابی می‌کنند. اما ممکن است کتاب‌هایی هم باشند که ویژگی‌ها و مشخصات بارز و برتری داشته باشند که در این ملاک‌ها و شاخص‌ها به آن‌ها توجه نشده باشد. باید این موضوع را هم در نظر گرفت. معنای دیگر حرف من این است که کمیته‌های داوری، باید علاوه بر داوری آثار این آمادگی را هم داشته باشند که به اموری مانند آنچه اشاره شد، توجه کنند و سطح کار خود را بنا به مقتضیات زمان ارتقا دهند.

من می‌دانم که چنین کاری وظایف و کار کمیته‌های داوری را سنگین‌تر خواهد کرد، اما اعتقاد دارم به دلیل مرجع بودن و مرکزیت آموزش و پرورش، توجه به چنین موضوعی مؤثر و کارساز خواهد بود.

مهندس علی عباسی، نماینده نشر دیباگران و مدیر فنی شرکت سامسونگ

ما نسلی بودیم که تغییر در فناوری‌های نوین را به سرعت تجربه کردیم و کوشیدیم از حداقل امکانات، حداکثر استفاده را ببریم. اما در حال حاضر اقتضائات زمانه به‌گونه‌ای است که دانش‌آموزان ما در این زمینه‌ها نیازهای بسیار زیادتر و متنوع‌تری دارند. به همین دلیل، توجه به این

مهندس محمدحسین زارع، انتشارات نص: یکی از معضلات جامعه فنی کشور ما این است که چرخه آموزش و چرخه صنعت ما دو چرخه کاملاً جدا از هم هستند و به هیچ وجه بر هم تأثیر و تأثیری ندارند

موضوع و سامان‌دهی امور حوزه نشر آموزشی امر مهم و تأثیرگذاری است که باید مورد توجه قرار گیرد. من هم‌زمان با درس خواندن در دانشگاه در حوزه عمل هم فعالیت می‌کردم و به همین دلیل احساس نیاز بیشتری به منابعی داشتم که بتوانم نیازهای خودم را با خواندن آن‌ها برطرف کنم.

وقتی درس ریاضیات را می‌خواندم، همه فکر این بود که از این فرمول ریاضی کجا می‌توانم استفاده کنم. الان هم من اعتقاد دارم که باید منابع آموزشی ما به گونه‌ای باشد که بتواند به نیازهای واقعی دانش‌آموزان و مخاطبان پاسخ دهد. صد البته نیاز است که این منابع و کتاب‌ها منطبق بر اهداف مشخص و مدونی تدوین و منتشر شوند که مبتنی بر برنامه‌ای مانند برنامه درسی باشند. شاید در این مسیر اشکالاتی هم وجود داشته باشد، اما راه درست این است که محوری اصولی وجود داشته باشد و اگر اشکال و ایرادی هم هست، در جلسات هم‌اندیشی و گفت‌وگو مانند همین جلسات برطرف شود.

بنده پس از فراغت از تحصیل، در «مجتمع فنی تهران»، تدریس در دپارتمان برق را شروع کردم و فعالیت‌هایم را در حوزه کارآفرینی متمرکز کردم؛ حوزه‌ای که در ایران کمتر به آن توجه شده است. اتفاقاً برای از بین بردن این تفکر که تنها راه کسب درآمد، کارمندی و استخدام در دولت است، توجه به امر کارآفرینی و کارآمد شدن و توانمند شدن افراد، موضوع بسیار مهمی است.

◀ مهندس علی کلانتری از نشر نگارنده دانش

خوش‌بختانه در پنج سال اخیر توانسته‌ایم ۶۹ عنوان کتاب فنی و مهندسی و بیشتر در حوزه‌های برق تولید کنیم. حیطة کاری ما کتاب‌های مرجع کاربردی و دانشگاهی است که در حیطة کارهای مرجع کاربردی کاملاً

موفق و در زمینه کتاب‌های دانشگاهی ناموفق بوده‌ایم. در سال گذشته هم کتاب «کاربر PLC» نشر نگارنده دانش به‌عنوان کتاب مناسب انتخاب و معرفی شد.

ما مؤلفان و همکاران خود را از میان کسانی برگزیده‌ایم که خودشان در حوزه صنعت کار می‌کنند و با نیازها و مطالبات واقعی این حوزه و دانشجویان آن آشنایی دارند. مثلاً وقتی خواستیم در زمینه PLC و اتوماسیون صنعتی کتابی منتشر کنیم، به سراغ کسانی رفتیم که تعدادشان هم زیاد نیست، اما دوره‌های مهارت‌آموزی خود را در شرکت‌هایی مانند «زیمنس» گذرانده‌اند. ما سراغ مؤلفان جوانی رفته‌ایم که صاحب نام هم نبوده‌اند، اما به‌عنوان مؤلف با ما همکاری

کرده‌اند. در حال حاضر هم یکی از این دوستان دوره تحصیلات دکتری خود را در آمریکا می‌گذراند و کتابش هم در آن کشور چاپ شده است. یعنی برای من ناشر مهم است از کسانی استفاده کنم که بتوانند پاسخ‌گوی نیاز مخاطب من باشند. این فرد چاپ کتابش حتی به نوبت هفتم هم رسیده است.

گمان می‌کنم ما و شما قصد داریم به روز باشیم و شاید دلیل برگزاری این جلسه هم همین باشد که با هم‌فکری و تعامل، نیازهای مخاطبان را احصا کنیم و با هم‌اندیشی در مسیری حرکت کنیم که بتوانیم اهداف مشترکمان را پوشش دهیم. من از برگزاری این جلسه و اینکه فرصت پیدا کردم در کنار دوستان ناشر و کارشناسان و داوران کتاب‌های آموزشی باشم، خرسندم و امیدوارم این جلسات در قالب‌های گوناگون، به مناسبت‌های متفاوت و با دستور جلسات متنوع ادامه پیدا کند.

◀ فریبا کیا، معاون برنامه‌ریزی و سامان‌دهی منابع دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی

از حضور همه میهمانان عزیزی که در این نشست حاضر شده‌اند، تشکر می‌کنم و از اینکه دعوت همکاران خود را در دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی پذیرفته‌اند، سپاس گزارم. همچنین باید از حضور صمیمانه آقای

مهندس صموتی در این نشست تشکر کنم. ایشان به‌عنوان یکی از یاران صدیق ما در آموزش و پرورش، همیشه و همواره با ما در رسیدن به اهداف سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی همراه بوده‌اند و به‌عنوان فردی متخصص و آگاه در حوزه آموزش‌های فنی‌و حرفه‌ای، ما را در تحقق اهداف مورد نظر یاری کرده‌اند.

واقعاً این معنا را باور داریم که کار گسترده و سختی مانند آموزش را، بدون مشارکت همه بخش‌های جامعه نمی‌توانیم محقق کنیم. از سوی دیگر، آموزش‌های غیرمستقیم و غیررسمی، قدرت و تأثیرگذاری زیادی دارند و باید گفت اهمیت آن‌ها از آموزش‌های رسمی کمتر نیست. به همین دلیل طی سه سال اخیر با حضور در نمایشگاه‌های بین‌المللی کتاب تهران که معمولاً در اردیبهشت‌ماه برگزار می‌شود، تلاش کرده‌ایم ارتباط و تعامل بیشتری با ناشران و مؤلفان کتاب‌های آموزشی داشته باشیم. خوش‌حالیم که امروز و در اولین روز از برپایی بیست‌وهفتمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران، در خدمت همکارانی از ناشران آموزشی یا نمایندگان آنان هستیم که در حوزه نشر فنی‌و حرفه‌ای فعالیت می‌کنند.

ما تلاش ناشران آموزشی را فعالیتی مثبت و باعث هم‌افزایی در تولید منابع مناسب و استاندارد آموزشی می‌بینیم و اعتقاد داریم، گفت‌وگو و تعامل، هم‌گرایی و اشتراک نظر را افزایش می‌دهد و ما

را در رسیدن به اهداف مشترک مورد نظر باری کند. حتماً در این جلسات ابهامات و سؤالاتی که ممکن است شما داشته باشید، پاسخ داده خواهد شد و ما هم فرصت پیدا خواهیم کرد دغدغه‌ها و مسائل خودمان را در این زمینه بیان کنیم.

قبل از این جلسه، با آقای مهندس **دوراندیش**، مدیر کل دفتر تألیف کتب آموزش‌های فنی و حرفه‌ای صحبتی داشتیم. ایشان هم از برپایی این جلسات استقبال کردند و تأکید داشتند که رویکردهای جدید در موضوع کتاب‌های فنی و حرفه‌ای، با ناشران آموزشی و مؤلفان این کتاب‌ها در بخش غیردولتی در میان گذاشته شود تا هم‌گرایی و مشارکت بیشتری در تولید منابع آموزشی صورت گیرد.

امسال موفق شدیم در اولین نشستی که روز بیستم فروردین ماه با ناشران آموزشی داشتیم، به حرف‌ها و نظرات مشترک بیشتری برسیم و در واقع شروع جلسات با ناشران آموزشی، شروعی خوب بود که با استقبال و همراهی صمیمانه و گسترده این عزیزان همراه شد. ان شاء... جلسه دوم را هم با حضور این عزیزان با موضوع چاپ و توزیع کتاب‌نامه‌های رشد در روز ۳۱ اردیبهشت‌ماه در محل دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی برگزار خواهیم کرد.

در همین جلسه‌ای که در فروردین ماه برگزار شد و در برداشتها و تحلیل صحبت ناشران آموزشی، به این نتیجه رسیدیم که ما حرف‌های مشترک زیادی داریم که باید با هم در میان بگذاریم. چه بسا زاویه‌هایی از کار در موضوع سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی از نگاه ما پنهان مانده باشد که همکاران ما در بخش نشر غیردولتی آن‌ها را به خوبی دیده باشند و در همین جلسات هم‌اندیشی و تعامل بیان کنند. ما اعتقاد راسخ داریم که امر سامان‌دهی بدون مشارکت آموزش و پرورش و ناشران و مؤلفان آموزشی امکان‌پذیر نیست. راه این مشارکت و همراهی نیز بحث و گفت‌وگو و شنیدن حرف‌های یکدیگر در محیطی صمیمانه و دور از تعارفات مرسوم و معمول است. ما آماده‌ایم که هر نقد دلسوزانه و سازنده و هر پیشنهاد پیش‌برنده و مؤثری را بشنویم و با نظرات کارساز و مؤثر دوستان همراه شویم تا این کار با اثرات

مثبت‌تری به نتیجه برسد و راه برای همکاری و تعامل بیشتر بین آموزش و پرورش و ناشران آموزشی گشوده شود.

برگزاری این جلسات و فضاهای دوستانه همراه با نقد، بحث و تحلیل، و اظهارنظر این فضا را برای ما فراهم می‌کند که با نظرات شما بیشتر آشنا شویم و احیاناً حلقه‌های مفقوده‌ای را که از نظر ما پنهان مانده است، بشناسیم و برای گشودن آن‌ها به کمک شما برنامه‌ریزی کنیم. ما هم می‌دانیم که مقوله داوری و ارزیابی مقوله‌ای کیفی است و عوامل و شاخص‌های زیادی در آن تأثیرگذار هستند. اما داوری و ارزیابی ما در حال حاضر از نوع کمی است و امکان دارد اشکالاتی هم بر آن مترتب باشد.

در این نشست‌ها و هم‌اندیشی‌ها حتماً این‌گونه اشکالات با مشارکت و همکاری ناشران و مؤلفان کتاب‌های آموزشی و با حضور همراهمان کارشناس و داور ما شناسایی و برای رفع آن‌ها اقدام خواهد شد.

در حال حاضر هم با برنامه‌ریزی‌ها و نظارتی که انجام می‌شود، به دنبال آن هستیم که ارزیابی‌ها و داوری کتاب‌های رسیده با کمترین اشکال ممکن انجام شود. در چنین نشست‌هایی واقعاً این گوش شنوا وجود دارد که خیلی شفاف و صادقانه نظرات و پیشنهادات و حتی گلایه و انتقادات شما را بشنویم و ان شاء... به کمک خودتان به رفع این اشکالات که اجتناب‌ناپذیر هستند، اقدام کنیم.

همکاران، کارشناسان و داوران کتاب‌های آموزشی هم در دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی همیشه و در طول سال این آمادگی را دارند که شنوای حرف‌های شما و پاسخ‌گوی انتظارات و خواسته‌های شما باشند. ان شاء... از این رهگذر شاهد سامان پیدا کردن این منابع، هم در زمینه مسائل آموزشی و هم در زمینه مسائل تربیتی، باشیم.

فریبا کیا، معاون دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی:

واقعاً این معناراً باور داریم که کار گسترده و سختی مانند آموزش را بدون مشارکت همه بخش‌های جامعه نمی‌توانیم محقق کنیم. از سوی دیگر، آموزش‌های غیرمستقیم و غیررسمی، قدرت و تأثیرگذاری زیادی دارند و باید گفت اهمیت آن‌ها از آموزش‌های رسمی کمتر نیست

میزگرد کارشناسان ارزیاب حوزه سامان دهی منابع آموزشی و تربیتی
با مؤلفان کتاب‌های گروه حسابداری - معماری و نقشه‌کشی

همه چیز را از ناشر نخواهید!

در خلق اثر خوب، نقش مؤلف از ناشر برجسته‌تر است

محمد دشتی

اشاره

در هفتمین روز از برگزاری بیست و هفتمین «نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران»، یعنی روز ۱۶ اردیبهشت ماه ۱۳۹۳، دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی، میزبان گروه‌های درسی، کشاورزی، مدیریت خانواده و حسابداری بود. در گروه حسابداری - معماری و نقشه‌کشی، آقای **حمید میردشتی**، مدیر «نشر میردشتی»، آقای **محمد حسین معتمدراد** کارشناس معاونت سامان‌دهی و خانم‌ها دکتر **بتول عطاران**، و **مریم عبادی** از کارشناسان ارزیاب حوزه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی در رشته عمران، نقشه‌کشی و معماری، حضور داشتند. آنچه می‌خوانید متن صحبت‌های این جمع در خصوص ملاک‌های اختصاصی و عمومی برای ارزیابی و داوری کتاب‌های این گروه است.

نظری و مسائل، بعد از آن کتاب جلد ۱ را نوشتیم که دقیقاً مطابق سرفصل‌های کتاب‌های کار و دانش بود. بعد هم کتاب ۲ و ۳ را نوشتیم. سرانجام برای این چهار کتاب، یک بانک و مجموعه تدارک دیدیم که همین کتاب پنجم است. یعنی این کتاب سابقه و پیشینه‌ای دارد و این گونه نیست که همان ابتدا آن را نوشته باشیم. حالا موضوع این است که اگر دقت شود، در کتاب پنجم هم برای هر سؤال، فقط درست بودن گزینه‌های مشخص شده مورد نظر نبوده است تا کتاب، نوعی کتاب تست تلقی شود. با کمی دقت متوجه می‌شوید که من هر سؤال را درس داده‌ام. مهم‌تر اینکه شش یا هفت فصل از این کتاب مطابق با سرفصل‌های فنی و کار دانش است. به مفاهیم درس‌ها هم توجه شده است. شما حسابداری صنعتی و سود و زیان دارید. این مفاهیم در این کتاب هم هست. ضمناً تست‌های مطرح‌شده مطابق همان مطالبی هستند که در کتاب‌های فنی و حرفه‌ای مورد توجه قرار گرفته‌اند. هرچند من بحث‌های دیگری هم در این کتاب مطرح کرده‌ام که به صنعت ۱، ۲ و ۳ مربوط می‌شوند، ولی باز هم این کتاب برای مخاطب قابل استفاده است.

عبادی: بله، حرفی نیست. اما قبول کنید که کتاب برای

میردشتی: کتابی که درباره آن صحبت می‌کنیم، کتاب پنجم من است. من ابتدا چهار کتاب در این خصوص نوشتیم. نخست کتابی درباره مبانی نظری، سپس کتابی درباره مبانی

دانش آموز عادی سنگین است. شما باید آن را سبک تر کنید تا کتاب ۶ شما برای مخاطب مناسب شود. این کتاب در حال حاضر تنها برای دانش آموزان نخبه و بسیار باهوش مناسب است. مگر ما چند دانش آموز نخبه و سرآمد داریم که بخواهیم چنین کتابی برایشان منتشر کنیم؟!

میردشتی: ادعای من این نیست که همه این کتاب برای هنرجو مناسب است. نه، فقط بخشی از این کتاب مناسب هنرآموز است. اما مناسب است و می تواند مورد استفاده قرار گیرد. شما هم در برگه توضیحات کتاب ابتدا نوشته اید که کتاب برای هنرآموز مناسب نیست و دوباره در پایین همان برگه نوشته اید که هنرآموز می تواند از کتاب استفاده کند!

عبادی: بله، این موضوع نوشته شده است، اما منظور هنرآموزی است که می خواهد ادامه تحصیل بدهد. معنای این حرف آن است که این کتاب بیشتر برای سطوح دانشگاهی مناسب است تا مدارس فنی و حرفه ای.

میردشتی: وقتی صحبت دانش افزایی مطرح می شود، چرا دانش آموز نباید منابعی برای دانش افزایی در اختیار داشته باشد؟ قصد ما هم ارائه مطالبی برای دانش افزایی هنرآموز و کارآموز است. چرا نباید چنین کتابی مناسب تشخیص داده شود و در اختیار دانش آموز قرار گیرد؟

عبادی: مخاطب برای اینکه از وقت و زمان خودش استفاده بیشتری ببرد به جای کتاب شما باید سراغ کتاب مرجع برود. این کتاب پاسخ گوی نیازهای اصلی مخاطب نیست و مطالبی فراتر دارد که کتاب را از مرجعیت واقعی می اندازد.

میردشتی: اتفاقاً کتاب من به عنوان یک بانک و مجموعه، کتاب مرجع است. من این کتاب را کتاب مرجع می بینم.

معمدرداد: اجازه بدهید من به چند نکته که می تواند به روشن شدن موضوع کمک کند، اشاره کنم. من می گویم این کتاب برای خانواده هم مناسب است، اما کاربرد خاص خود را دارد. یعنی اگر معلم و خانواده بخواهند با تست و شیوه های

تست زنی آشنا شوند خوب است، اما انتقال مفاهیم این کتاب به دانش آموز مشکلی را حل نمی کند و برای او مناسب نیست.

اگر صحبت از خوب بودن، به معنای اعم باشد، بله! هر کتاب دیگری هم برای خواندن و یادگیری برخی مفاهیم خوب است، اما هر کتابی نمی تواند مفاهیم آموزشی و تربیتی مدنظر ما و به خصوص مفاهیم همراه با برنامه درسی و کتاب درسی را به دانش آموز منتقل کند. اتفاقاً همین موضوع محل اختلاف ما با برخی دوستان، ناشران

و مؤلفان کتاب های آموزشی است. ما می گوئیم یکی از ملاک های مهم برای تشخیص مناسب یا نامناسب بودن هر کتابی، هم خوانی و همراهی آن با برنامه درسی و توجه به استانداردها و ملاک های مطرح در نوشتن برنامه درسی و آموزشی است. ناشران محترم باید به این امر مهم توجه داشته باشند.

میردشتی: بله، از این نگاه من اشکالات وارده را می پذیرم و ما باید در کتاب هایی با هدف آموزشی که برای هنرجویان و هنرآموزان نوشته می شوند، به این نکات توجه داشته باشیم.

معمدرداد: ما وظیفه خودمان را فراتر از وظایف وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی می دانیم. این گونه نیست که کتابی را که دریافت می کنیم، رد یا قبول کنیم. بلکه ملاک هایی وجود دارند که همه اجزای کتاب را مورد توجه و بررسی قرار می دهند و براساس فرم های خاص این کار، قضاوت نهایی صورت می گیرد. نتیجه هم به ناشر یا مؤلف اعلام می شود. نقش ما و شأن این کار، موضوع تألیف است و سعی می کنیم همه ملاک های مورد نظر در خصوص کتاب های آموزشی را مد نظر قرار دهیم تا هیچ اثر مناسب و استاندارد از رقابت و معرفی به عنوان کتاب مناسب باز نماند.

البته یک نکته دیگر هم ویژگی های عمومی

کتاب هاست که شاید حدود ۴۰ درصد امتیازات کتاب را به خود اختصاص می دهد. ما اعتقاد داریم کتاب تنها یک محتوا و متن بدون برنامه و آرایش و ترکیب بندی نیست و عوامل گوناگونی وجود دارند که کتاب را با هر سند مکتوب دیگری متفاوت می کنند. از آنجا که همین عوامل و ویژگی های عمومی باعث می شوند تعدادی از آثار نسبتاً مناسب در میان کتاب های رسیده به دبیرخانه سامان دهی منابع آموزشی و تربیتی از رقابت باز بمانند، من از سرکار خانم دکتر **عطاران** تقاضا می کنم در این خصوص مقداری بیشتر توضیح دهند. نوع فونت، تصویرسازی، صفحه آرای، گرافیک، طرح جلد و امور دیگر از این دست تا چه حد در ارزیابی عمومی کتاب ها مؤثرند؟

عطاران: شکی نیست که همه این عوامل در کنار هم یک کتاب خوب را می سازند. تصویرهای خوب و واضح، استفاده خوب از رنگ و جذابیت های بصری، زیرنویس تصویرها در صورت لزوم، رعایت اصول ویراستاری، استفاده از فونت های مناسب و قوی، دقت در صفحه آرای، جلد مناسب و جذاب، و اموری از این دست می توانند به ارائه یک اثر خوب بینجامند. اتفاقاً این روزها با توجه به تکنیک ها و ابزارهای نوین

میردشتی:

در موضوع کتاب های آموزشی، مؤلف از ناشر مهم تر است. آموزش و پرورش ضمن یک فراخوان همه ناشران کتاب های آموزشی را گرد آورد و همه توقعات و انتظارات خود را برای آنان بازگو کند، تا آثاری تولید شوند که برای دانش آموزان مناسب باشند

صفحه‌آرایی و گرافیک، این عوامل خودشان حوزه‌ای جدید از رقابت را گشوده‌اند و ناشرانی که توجه بیشتری به این امور داشته باشند، موفق‌تر خواهند بود.

مقصود این است که ما در سهمی که برای ویژگی‌های عمومی کتاب‌ها در نظر گرفته شده، از این سهم که در جذابیت و تأثیر کتاب اثر دارد، کم نگذاریم. کماینکه هر محتوای خوب ممکن است در ارائه با فونتی نامتناسب با مخاطب، به اثری نخواندنی و کسالت‌آور تبدیل شود. حتی حالا هم که از کتاب‌های فنی و حرفه‌ای و کار دانش و در رشته‌ای مانند «حسابداری - معماری و نقشه‌کشی» صحبت می‌کنیم، باز هم امور مربوط به صفحه‌آرایی و پرداخت هنرمندانه کتاب جایگاه ویژه خود را دارند. اگر ناشر بتواند با استفاده از ظرفیت‌های هنری و زیبایی‌شناسانه خود اثری فاخر و مناسب تولید کند، حتماً مخاطب اقبال بیشتری نسبت به اثر او خواهد داشت.

قطعاً تصویری مناسب از یک اثر معماری، به‌خصوص اگر با کیفیت و وضوح مناسب ارائه شده باشد، برای دانش‌آموز بسیار جذاب و قابل استفاده خواهد بود و کمک خواهد کرد که با متن کتاب نیز ارتباط بیشتر و بهتری برقرار کند. همه این عوامل در کنار هم باعث اثربخشی کتاب خواهند شد.

مسئله ارتباط متن و تصاویر و دیگر اجزای کتاب مسئله‌ای است که باید به دقت مورد توجه قرار گیرد. زیرا این همگونی و هم‌راستایی است که یک کتاب را در جایگاه کتاب مناسب آموزشی و وسیله‌ای برای درک

بهتر کتاب درسی قرار می‌دهد.

عطاران: سازمان‌دهی محتوای کلی کتاب یک نکته اساسی است که در ملاک‌ها و ویژگی‌های کتاب‌ها و در دستورالعمل‌های موجود هم بدان اشاره شده است. همان‌طور که گفته شد، کتاب مجموعه‌ای از اجزای هم‌سو با یک هدف است که بر اثر یک سازمان‌دهی واحد و مدیریت شده حاصل می‌شود. ویراستار، گرافیسیت، صفحه‌آرا، نویسنده و تصویرگر هر کدام بخشی از کار را انجام می‌دهند که در نهایت، سازمان‌دهی محتوا می‌تواند این بخش‌های گوناگون را در قالب یک اثر نهایی و با هدف مشخص هویت بخشد.

در آنجا که جلد، تصویر و عنوان با متن هم‌خوانی و ارتباط ندارد، اشکال از همین‌جاست که کلیت این محتوا سازمان‌دهی نشده است. بنابراین، سازمان‌دهی محتوا که مسئولیت آن با ناشر یا مؤلف است، امر مهمی است و توجه به آن می‌تواند به تولید یک کتاب خوب و مناسب منجر شود. این سازمان یکپارچه حتماً در ارزیابی آثار رسیده،

مدنظر ما هست.

عبادی: اجازه بدهید من هم نکته‌ای را به صحبت‌های همکاران اضافه کنم. ما در برخی رشته‌ها و درس‌ها ظرفیت و جای زیادی برای تصویر نداریم. برای مثال، در رشته‌های مدیریت و حسابداری، جای چندانی برای استفاده از تصویر وجود ندارد. در چنین حالتی، این هنر ناشر و مؤلف است که با استفاده از هنرهای دیگر، از جمله نمودار، جدول و تصویرسازی‌های مرتبط، فضای کتاب و نوشته را جذاب و متنوع کند. اتفاقاً این متون که حالتی تکراری و یکدست دارند، نیاز بیشتری به استفاده هنرمندانه و خلاقانه از هنر دارند. استفاده خلاقانه از هنر می‌تواند این متن‌ها را خواندنی‌تر و جذاب‌تر کند. اتفاقاً ما هم در ارزیابی‌ها به چنین خلاقیت‌ها و اقداماتی توجه می‌کنیم و می‌کوشیم امتیازات در نظر گرفته شده را به این آثار بدهیم.

موضوع دیگری هم که می‌خواهم بدان اشاره کنم، این است که در تدوین کتاب باید توجه کنیم، فصل‌های کتاب به‌طور منطقی پشت سر هم قرار گرفته باشند. علاوه بر این، ما بزرگ‌سالان گاهی خودمان را جای مخاطب می‌گذاریم و کتاب را بنا به سلیقه و انتخاب خودمان به گونه‌ای می‌نویسیم که مخاطب در خواندن و ارتباط‌دادن بخش‌های گوناگون کتاب با یکدیگر دچار مشکل می‌شود. ما به‌عنوان خواننده بالغ می‌توانیم این موضوع را درک کنیم که یک یا دو فصل کتاب جابه‌جا شده‌اند و با قدرت تشخیصی که داریم، آن‌ها را در جای خودشان قرار دهیم، اما دانش‌آموز این تجربه و قدرت تشخیص را ندارد. در چنین وضعیتی دچار سردرگمی می‌شود و چه‌بسا چنین کتابی را کنار بگذارد و نخواند.

معتدراذ: خوب است در پایان این میزگرد، شنونده حرف‌های آقای میردشتی باشیم. کتاب‌های نشر ایشان معمولاً در بخش امتیازات عمومی از امتیازات خوبی برخوردار هستند و چون خودشان هم دستی در حوزه و وادی هنر دارند، به این ویژگی‌ها به خوبی توجه شده است. سؤال من این است که قضاوت‌های انجام شده در دبیرخانه طرح سامان‌دهی از نگاه یک ناشر تا چه حد پذیرفته شده است؟

میردشتی: ۹۰ درصد حرف‌های امروز ما حول و حوش کار ناشران بود. اما من اعتقاد دارم که در این بخش (محتوای عمومی و سازمان‌دهی کتاب) ناشر کمترین نقش را دارد. پیشنهاد می‌کنم که آموزش و پرورش، ضمن یک فراخوان، همه ناشران کتاب‌های آموزشی را گرد آورد و همه توقعات و انتظاراتی را که تا به حال عنوان شده است و شما هم در همین بحث‌های امروز بدان اشاره کردید، برای آنان بازگو کند. آن‌گاه، با آگاهی و شناخت مؤلفان، ویراستاران، تصویرگران، گرافیسیت‌ها و دیگر کسانی که در تولید و خلق اثر نقش دارند، کتابی که از نگاه شما مناسب و مفید است، تولید خواهد شد.

عطاران:

کتاب مجموعه‌ای منسجم است و همه عوامل و اجزای آن در کنار هم یک کتاب خوب را می‌سازند. تصویرهای خوب و واضح، استفاده خوب از رنگ و جذابیت‌های بصری، زیرنویس تصویرها در صورت لزوم، رعایت اصول ویراستاری، استفاده از فونت‌های مناسب و قوی، دقت در صفحه‌آرایی، جلد مناسب و جذاب، و اموری از این دست می‌توانند به ارائه یک اثر خوب بینجامند

طراح: سعید رزاقی

گزارش نشست هم‌اندیشی ناشران آموزشی / فروردین ۱۳۹۳

بررسی راهکارهای معرفی و توزیع کتاب‌نامه‌های رشد در مدارس

نصرا... دادار

شامل تفکر و اندیشه، عقلانیت و خلاقیت، قرآن و معارف اسلامی، زبان و ادبیات فارسی، ریاضی، علوم تجربی، سلامت و تربیت‌بدنی، فرهنگ و هنر، کار و فناوری، آداب و مهارت‌های زندگی و زبان‌های خارجی است.»

رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی در ادامه صحبت‌های خود، با بیان این نکته که ناشران آموزشی باید نقش بیشتری برای اجرای سند جامع تعلیم و تربیت کشور ایفا کنند، گفت: «من معتقد هستم، کسانی مانند ناشران آموزشی که سرمایه، امکانات، توانایی‌ها و فرصت خود را برای آموزش و پرورش هزینه می‌کنند، قابل تقدیرند. این‌ها رقیب آموزش و پرورش نیستند و رفقای صمیمی آموزش و پرورش محسوب می‌شوند.»

وی اضافه کرد: «ما می‌خواهیم دستگاه تعلیم و تربیت کشور را از یک سازمان آموزشی به یک سازمان فرهنگی، آموزشی و تربیتی تبدیل کنیم و در این جهت به شما ناشران آموزشی نیازمندیم. دانش‌آموز ما باید آن‌قدر مواد خواندنی، شنیداری و دیداری داشته باشد که هر نفسی که می‌کشد، فرهنگی باشد. وظیفه ما معرفی بسته آموزشی است. مهم‌ترین اجزای بسته آموزشی کتاب‌ها هستند؛ کتاب‌هایی که برای دانش‌آموز، خانواده او و معلم مناسب باشند. ما الان در کتاب‌نامه‌های رشد، کتاب‌های مناسب را معرفی می‌کنیم و

نشست هم‌اندیشی ناشران آموزشی اواخر فروردین‌ماه ۹۳ با حضور حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر محی‌الدین محمدیان، معاون وزیر آموزش و پرورش و رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، محمد ناصری، مدیر کل دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی، و جمعی از ناشران آموزشی، در باشگاه فرهنگیان تهران برگزار شد.

دکتر محمدیان در ابتدای این نشست، ضمن تشکر از تلاش‌های مفید ناشران آموزشی در جهت تحقق اهداف سند جامع تعلیم و تربیت کشور گفت: «ایران در منطقه جزو معدود کشورهایی است که سند جامع تعلیم و تربیت دارد. الان مقصد و مسیر راه معلوم است و دو سه سالی هم هست که حرکت در جهت اجرای مفاد سند جامع تعلیم و تربیت کشور را شروع کرده‌ایم. نگاه اصلی در سند مزبور این است که ما با یک انسان مواجه هستیم که دارای کرامت ذاتی است و استعداد و توانایی بالایی دارد. او می‌تواند استعدادهای درونی خود را شکوفا سازد در این مسیر، خودش باید ایفای نقش کند. تأکید می‌کنم خود دانش‌آموز، خودمربی باید در بهبود و شکوفایی خودش ایفای نقش کند. نگاه سند تحول بنیادین در آموزش و پرورش به دانش‌آموز این نیست که او ظرفی است و ما باید آن را پر کنیم.»

وی افزود: «در این سند، ۱۱ حوزه یادگیری پیش‌بینی شده است که

به تعدادی از مدارس هم می‌فرستیم. فهرست آن‌ها را روی سایتمان هم می‌گذاریم، اما اطلاع‌رسانی ما کافی نیست. در جشنوارهٔ دهم کتاب‌های آموزشی رشد کلیپی تهیه شده بود که پخش شد. در آن کلیپ معلم‌ها و کتابدارها گفتند کتاب‌نامه به دست ما نرسیده است. ما باید این حلقهٔ اطلاع‌رسانی را تقویت و کامل کنیم.»

محمد ناصری، مدیر کل دفتر انتشارات و تکنولوژی

آموزشی، سخنران بعدی این نشست بود. وی ضمن تقدیر از تلاش ناشران آموزشی برای تولید کتاب‌های مناسب آموزشی گفت: «ما بالغ بر هزار ناشر آموزشی داریم که از همهٔ آن‌ها تشکر می‌کنیم. ولی از این هزار ناشر، فقط ۴۰ ناشر هستند که ۵۰ درصد کتاب‌های مطابق با استانداردهای آموزشی را تولید کرده‌اند. هدف ما در این نشست که با حضور این ۴۰ ناشر برگزار شده، هم‌اندیشی برای توزیع کتاب‌نامه‌های رشد است.»

وی افزود: «ما برای اینکه کتاب‌های مناسب آموزشی را به معلمان، دانش‌آموزان و خانواده‌هایشان معرفی کنیم، اقدامات متفاوتی انجام داده‌ایم که یکی از آن‌ها انتشار ۶۲ عنوان کتاب‌نامهٔ رشد است. شما ناشران آموزشی برای ما کتاب می‌فرستید و حداکثر یک ماه بعد می‌گوییم این کتاب مناسب است یا نیست. اگر مناسب بود، آن را در سایت رشد معرفی می‌کنیم. ولی می‌دانیم که همه از سایت استفاده نمی‌کنند و ما ناچار هستیم آن‌ها را به‌صورت کاغذی با عنوان کتاب‌نامه‌های رشد منتشر کنیم. متأسفانه تنها توانسته‌ایم این کتاب‌نامه‌ها را به دست ۱۰ درصد مدارس برسانیم. سؤال ما از ناشران محترم آموزشی این است که شما به‌عنوان بخش خصوصی تا چه اندازه می‌توانید در انتشار کتاب‌نامه‌ها در ۹۰ درصد مدارس باقی مانده مشارکت کنید؟ آیا شما اساساً می‌خواهید در این زمینه مشارکت کنید یا خیر؟ آیا ناشران محترم آموزشی می‌توانند در انتشار و توزیع این کتاب‌نامه‌ها که معرفی کتاب‌های خودشان است، در همهٔ مدارس کشور کمک کنند یا نه؟

فریبا کیا، معاون سامان‌دهی منابع آموزشی دفتر انتشارات

و تکنولوژی آموزشی، در این نشست ضمن تشریح برنامه‌های سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی گفت: «برگزاری کارگاه‌های آموزشی و تبیینی در حوزه‌های گوناگون یادگیری و تعامل گسترده و هم‌اندیشی با ناشران، از برنامه‌های اساسی دفتر سامان‌دهی منابع آموزشی است.»

وی افزود: «حدود ۱۰۵ هزار آموزشگاه داریم که کتاب‌نامهٔ رشد فقط در ۱۰ درصد آن‌ها توزیع می‌شود و ۹۰ درصد دیگر به کتاب‌نامهٔ رشد دسترسی فیزیکی ندارند. البته کتاب‌نامهٔ رشد را روی سایت سامان کتاب داریم، ولی شما می‌دانید که دسترسی همهٔ مدارس به سایت ممکن نیست. در صورتی که اگر کتاب‌نامهٔ رشد به دست همهٔ معلمان برسد، آن‌ها می‌توانند حتی در اوقات تفریح، با تورق کتاب‌نامه، بدانند کدام منابع آموزشی را می‌توانند به دانش‌آموزان یا خانواده‌های آن‌ها معرفی کنند.»

بنابراین تصمیم گرفتیم که در این مرحله، با ۴۰ ناشر محترمی که حدود ۵۰ درصد کتاب‌های آموزشی را منتشر می‌کنند، هم‌اندیشی کنیم تا ببینیم آن‌ها چه راهکارها و چه نوع کمک‌هایی می‌توانند داشته باشند که کتاب‌نامهٔ رشد در همهٔ آموزشگاه‌ها توزیع شود و به دست همهٔ معلمان، دانش‌آموزان و خانواده‌های آن برسد. این دستور اصلی نشست حاضر است. از جناب **آقای قدیانی،** مدیر محترم انتشارات قدیانی و رئیس محترم اتحادیهٔ ناشران آموزشی هم می‌خواهیم که صحبت‌های دوستان حاضر در این نشست را جمع‌بندی کنند.»

دیدگاه‌ها و نظرات ناشران آموزشی

بعد از طرح موضوع اصلی «نشست هم‌اندیشی ناشران آموزشی» از سوی سه مسئول و دست‌اندرکار آموزش و پرورش، جمعی از ناشران آموزشی حاضر در این نشست، دیدگاه‌های خود را ارائه کردند.

نادر قدیانی، مدیر انتشارات قدیانی، با بیان این مطلب که

من نمی‌دانم شما دقیقاً چه انتظاراتی از ناشران دارید، گفت: «من هم مانند شما معتقدم که مردم باید با کتاب‌های استاندارد و خوب آموزشی آشنا شوند و نه تنها یک نسخه از کتاب‌نامهٔ رشد، بلکه ۵۰ نسخه از کتاب‌نامهٔ رشد باید در هر

مدرسه توزیع شود و این موضوع به‌طور طبیعی نیازمند هزینه است. اما سؤال ما از دوستان آموزش و پرورش این است که چه توقعی از ما دارید؟ معنی مشارکت چیست؟ آیا می‌خواهید که ما به شما نیروی انسانی بدهیم یا به شما در تولید این کتاب‌نامه‌ها کمک کنیم؟ آیا می‌خواهید ناشران کاغذ بخرند و خودشان کتاب‌نامه را تولید کنند و تحویل دهند؟ وقتی شما می‌گویید ما ۱۰ درصد کتاب‌نامه‌ها را تولید می‌کنیم، آیا توقعتان این است که ۹۰ درصد دیگر را دوستان ناشر تهیه کنند؟ اگر این احساس درست است، پس باید شیوه‌های

**ما می‌خواهیم دستگاه
تعلیم و تربیت کشور را از
یک سازمان آموزشی به
یک سازمان فرهنگی،
آموزشی و تربیتی تبدیل
کنیم و در این جهت به شما
ناشران آموزشی نیازمندیم.
دانش‌آموزان ما باید آن قدر
مواد خواندنی، شنیداری و
دیداری داشته باشند که
هر نفسی که می‌کشند،
نفسش فرهنگی باشد**

گونگون اجرایی آن را بررسی کرد.»

قدیانی در ادامه افزود: «نکته دیگری که در این زمینه بسیار اهمیت دارد این است که: «آیا اساساً دوستان ناشر آمادگی مشارکت در تولید کتاب‌نامه‌ها را دارند؟»

دیدگاه مدیر دفتر پژوهش‌های فرهنگی

محمدحسن خوشنویس، مدیر دفتر پژوهش‌های فرهنگی، سخنران بعدی این نشست بود. وی با تشکر از برگزارکنندگان این نشست گفت: «این اولین بار بود که هم دعوت کردید و هم تلفن زدید ما بیاییم و حرف بزنیم که

جای تشکر دارد.»

خوشنویس افزود: «ابتدا باید عرض کنم که ناشران ورزیده و توانمند دیگری هم هستند که می‌توان از آن‌ها هم کمک گرفت. من چندین بار صحبت‌های آقای دکتر محمدیان را شنیده‌ام. ایشان معاون آرزوهای آموزش و پرورش هستند، امیدوارم که به آرزوهای ایشان برسیم، خدا می‌داند، آقای محمدیان از سند تحول بنیادین آموزش و پرورش گفت. من هم به این موضوع علاقه‌مندم. ولی هیچ‌وقت از طرف وزارت آموزش و پرورش اعلام نشده است که چه چیزهایی تولید کنیم. توزیع بحث بعدی است. ابتدا باید توضیح داده شود که ما باید چه چیزهایی را تولید کنیم.»

خوشنویس در ادامه صحبت‌هایش گفت: «ما باید هم‌اندیشی کنیم و بگوییم براساس سند توسعه علمی کشور، مسیر راه کجاست، مسائل را چگونه می‌بینیم و در پایان هر یک از دوره‌های تحصیلی، چگونه دانش‌آموزانی را باید تحویل جامعه دهیم. مسئولان آموزش و پرورش این مسائل را می‌دانند، بنابراین باید آن‌ها را به ما منتقل کنند و بگویند ما در چه حوزه‌هایی تلاش کنیم.»

وی اضافه کرد: «اگرما ندانیم نشر کشور چه وضعی دارد، نمی‌توانیم درست نتیجه‌گیری کنیم. الان نشر کشور مرده است و تنها جنازه‌اش را نگه داشته‌اند. حمایت دولت منقطع است. کتابخانه‌های عمومی کاسبی می‌کنند. می‌گویند هم کتابت را بده و هم ۴۰ تا ۵۰ درصد تخفیف بده. مگر ما دیوانه‌ایم؟»

آقای محمدیان از منادی تربیت گفت. آیا منادی تربیت هم می‌خواهد مثل کتابخانه‌های عمومی کار کند؟ باید دید منادی تربیت چگونه می‌خواهد حمایت کند. انتشارات مدرسه و مجموعه‌ای که شما دارید باید تغییر سیاست بدهند. اگر می‌خواهید موفق شوید، نباید انتشارات مدرسه به‌عنوان ناشر رقیب در بخش خصوصی حضور داشته باشد. انتشارات مدرسه باید در آن جاهایی که بخش خصوصی نمی‌تواند وارد شود، کار کند. انتشارات مدرسه باید کمک

بخش خصوصی باشد.» مدیر دفتر پژوهش‌های فرهنگی در پایان گفت: «سال‌هاست کتاب‌های ما در فهرست برگزیده‌های رشد قرار می‌گیرند، ولی آمارها نشان نمی‌دهند که برگزیده شدن این کتاب‌ها، در میزان فروششان تغییری ایجاد کرده باشد. پس یک جای کار اشکال دارد. اشکال کجاست؟ به‌نظر من اشکال اینجاست که اگر معلم کتاب ما را معرفی نکند، دانش‌آموز کتاب را نمی‌خواند. معلم باید کتاب را معرفی کند. اگر سیستم اطلاع‌رسانی‌تان مشکل دارد، بروید آن را اصلاح کنید.»

اظهارات مدیر انتشارات مبتکران

یحیی دهقانی، مدیر انتشارات مبتکران، یکی دیگر از سخنرانان این نشست بود که صحبت‌های خود را این‌گونه آغاز کرد: «ابتدا از مسئولان که این جلسه را ترتیب دادند، تشکر می‌کنم. از فرصت استفاده می‌کنم و چند نکته را

عرض می‌کنم. نکته اول اینکه انتشار کتاب‌نامه با آن روند کندی که دارد، نمی‌تواند به ناشران هیچ کمکی کند که حالا ما بتوانیم به توزیعش فکر کنیم. ضمن اینکه در مدت کوتاهی، کتاب‌های درسی عوض می‌شوند. بنابراین آن کتاب‌ها و کتاب‌نامه به چه درد مدرسه می‌خورند؟»

وی افزود: «من معتقدم مشکل چیز دیگری است و آموزش و پرورش باید در ابتدای کار این مسئله را بررسی کند که چرا کتاب‌های تأیید شده مورد استقبال قرار نمی‌گیرند؟ چرا کسی آن‌ها را نمی‌خرد؟ و کمترین فروش را نسبت به سایر کتاب‌ها دارند؟ آموزش و پرورش باید افراد خبره و کارشناس را دعوت کند تا این مشکل را بررسی کنند که چرا مدیران و معلمان مدارس حرفشان را گوش نمی‌کنند؟ آیا آن‌ها لجبازی می‌کنند؟ این‌ها مسائلی هستند که قبل از هر کاری باید مورد بررسی قرار گیرند.»

سخنان مدیر نشر مهاجر

محمدحسن محمدی، مدیر نشر مهاجر، در این نشست گفت: «در صحبت‌هایی که شد، غالباً اشکال‌ها را مطرح کردند و کمتر راهکار مطرح شد. در فیلمی آموزشی هم که سال گذشته در جشنواره پخش شد، عده‌ای از معلمان

و مدیران مدارس نمی‌دانستند کتاب‌نامه چاپ می‌شود و در برخی از مدارس هم که کتاب‌نامه رشد توزیع شده بود، نمی‌دانستند کتاب‌نامه چه فایده‌ای دارد. حالا فرض کنید به جای تعدادی که تاکنون چاپ

کرده‌اید، پنجاه هزار نسخه کتاب‌نامه چاپ و توزیع شود و ما هم در این مسیر کمک کنیم. فکر می‌کنید چه تأثیری خواهد داشت؟ باید راهکارهای اساسی ارائه شود.»

بیانات مدیر انتشارات مرآت دانش

علی جهانگیری، مدیرعامل

انتشارات مرآت دانش، سخنران بعدی این نشست، که در ابتدای صحبتش، با اشاره به این نکته که ما توانایی توزیع پنج تا ده هزار نسخه کتاب‌نامه را در مدارس داریم، گفت: «اولین مشکلی که در این زمینه هست، اختلاف دیدگاهی است که در ستاد و صف آموزش و پرورش وجود دارد. در واقع مشکل ستاد و صف بسیار عمیق است. ببینید بازارهای ما به مدارس می‌روند و درباره کتاب‌هایمان به مدارس توضیح می‌دهند، ولی مدیر مدرسه فقط منطقه و اداره کل خودش را می‌شناسد. اساساً تصور روشنی هم از سازمان پژوهش ندارد. سراغ اداره کل هم که می‌روید، باید سراغ معاون آموزشی را بگیرید که از جای دیگری دستور می‌گیرد و سازمان پژوهش یک سفیر در آنجا ندارد.»

وی افزود: «دغدغه دوم ما این است که به هر حال سازمان پژوهش و انتشارات مدرسه رقیب بخش خصوصی هستند که قدرت حاکمیتی دارند و می‌توانند بازار را از ما بگیرند. سومین دغدغه ما، برنامه ارزشیابی کتاب‌هاست. مسئله این است که در ارزشیابی کتاب‌ها نمی‌آید بازخورد بدهید. شما واقعاً بازخوردی به ما نمی‌دهید که ما بتوانیم کتاب‌ها را اصلاح کنیم.»

آقای جهانگیری در پایان گفت: «اگر دغدغه‌های ما برطرف شوند، نه تنها کتاب‌نامه را توزیع، بلکه آن را چاپ و همه جا هم تبلیغ می‌کنیم.»

نگاه مدیر انتشارات ابوعطا

سیدرفیع احمد جواهری، مدیر

انتشارات ابوعطا، در ادامه این نشست، ضمن قدردانی از سرکار خانم کیا به خاطر تشکیل این جلسه گفت: «مسئله اصلی این است که واقعاً مدارس چه قدر به حرف شما گوش می‌دهند. اولین کار این است که ما ببینیم و به خودمان راست بگوییم. آیا وقتی شما به مدارس گفتید این کتاب‌ها را بخرید، می‌خرند؟ و آیا اگر گفتید فلان کتاب سم است، دیگر آن را نمی‌خرند؟»
وی افزود: «کاری نکنیم که اینجا هم مثل وزارت ارشاد شود. کتابی که وزارت ارشاد ممنوع اعلام می‌کند، فروشش در بیرون هزار

برابر می‌شود. پس به این شیوه جلو نرویم که کتاب‌نامه را به مدارس ببریم، ولی در مدارس بگویید غیر این کتاب هر چه می‌آورید بیاورید. توزیع در آن ۹۰ درصد مدارس هم که مطرح کردید، کار سختی نیست. ما هم به سهم خودمان حاضریم کمک کنیم.»

سخنان مدیر انتشارات نوشته از اصفهان

سخنران بعدی این نشست، سیدمهدی صاحب فصول، مدیر انتشارات نوشته، از اصفهان بود. وی گفت: «این کار شما که کتاب‌ها را معرفی و از ناشران تقدیر کرده‌اید، خیلی خوب است، ولی مشکلات دیگری هم

وجود دارند که برخی از دوستان به آن‌ها اشاره کردند و باید مورد توجه قرار گیرند. ما الان در اکثر مدارسمان کتابدار خوب نداریم و شاید رشته کتابداری در دانشگاه فرهنگیان هم دایر نباشد تا کتابدار ورزیده تربیت شود. چرا در صداوسیما آموزش و پرورش سهم ندارد.»
صاحب فصول با ارائه چند پیشنهاد سخنران خود را ادامه داد و گفت: «اگر در سایت ایننا بخش مستقلی را به این کار اختصاص دهید، خوب خواهد بود. پیشنهاد دیگر من این است که روی کتاب آموزشی سال هم کار شود و انتشارات گوناگونی هم که در آموزش و پرورش هستند، مانند انتشارات مدرسه، منادی تربیت و کانون پرورش فکری، با هم هماهنگ شوند.»

دیدگاه مدیر انتشارات دانژه

علی حسین سازمند، مدیر انتشارات

دانژه، در این نشست ضمن تشکر از پیگیری و یادآوری بسیار قوی برای تشکیل این هم‌اندیشی گفت: «همان‌طور که دوستان گفتند، ما تولیدکننده‌ایم و توزیع‌کننده نیستیم. اما برای اینکه کتاب‌نامه بهتر از

این توزیع شود، چند راه‌حل وجود دارد: اول آنکه آموزش و پرورش از روش‌های توزیع فعلی، مانند منادی تربیت، صرف‌نظر کند و سازمان پژوهش با همکاری و مشارکت ناشران این روش‌ها را سامان‌دهی کنند.

دومین راه‌حل این است که یک سازوکار خوشه‌ای تعریف شود و در آن ادارات کل، مدیر کل، مسئول پرورشی و شاخه مشاوره مدارس فعال شوند. برای این کار امتیازدهی هم منظور شود. سومین راه، فعال کردن کتابخانه‌های مدارس است تا اولیای دانش‌آموزان و دانش‌آموزان حضور بیشتری در کتابخانه پیدا کنند. این کار باعث می‌شود اولیا فکر نکنند فقط آن‌ها را برای پول گرفتن یا انجمن اولیا به مدرسه دعوت می‌کنند.»

وی افزود: «اگر در کتابخانه هر مدرسه‌ای دو جلد کتاب باشد که آن‌ها را به معلمان و دانش‌آموزان قرض دهند، بسیاری از مشکلات توزیع حل می‌شود.»

اظهارات مدیر کانون فرهنگی آموزش

کاظم قلم‌چی، مدیر کانون فرهنگی آموزش، ضمن تشکر از برگزارکنندگان نشست گفت: «نوع دعوت کردن برای این نشست بی‌نظیر بود. یعنی به یک دعوت‌نامه اکتفا نشد و پنج یا شش بار هم تلفن زده شد و این نشان‌دهنده عزم و اراده قوی برای تشکیل این نشست بود.»

وی افزود: «به اعتقاد من، اگر علاوه بر این نشست‌ها آموزش و پرورش تعاملی قوی با تشکل‌هایی مانند انجمن فرهنگی ناشران آموزشی و تعاونی ناشران آموزشی داشته باشد، نتیجه خوبی خواهد داشت. چون اگر هر ناشری بخواهد در توزیع کتاب‌نامه همکاری کند، شبهه رانت پیش می‌آید و ممکن است گفته شود که این ناشر برای منافع شخصی خودش این کار را می‌کند. ولی وقتی با تشکل‌ها باشد، این شبهه پیش نمی‌آید.»

قلم‌چی در ادامه گفت: «اینکه آموزش و پرورش این همه ناشر را دور هم جمع کرده، بسیار مبارک است. اگر یادتان باشد جلسه قبل، انتقادها تند و تیز بودند، ولی این جلسه تاکنون آرام‌تر برگزار شده است و در آینده مناسب‌تر هم خواهد شد. چنین جلساتی باعث می‌شوند که پیش‌دواری‌ها کم و تعامل بین آموزش و پرورش و بخش خصوصی بیشتر شود.»

سخنان مدیر انتشارات خیلی سبز

سخنران بعدی نشست، ابوذر نصری، مدیر انتشارات خیلی سبز بود. وی گفت: «اگر این جلسات با اهداف مشخصی تشکیل شوند، به نتیجه خوبی می‌رسیم.»

وی افزود: «به نظر من، صورت مسئله این هم‌اندیشی آن است که: چرا کتاب‌های استاندارد پرفروش نیستند؟ پیشنهاد مشخص من برای حل مسئله این است که نظام ارزشیابی و آزمون را در آموزش و پرورش تغییر دهیم. نظام امتحانات فعلی آموزش و پرورش مؤید کتاب‌های غیراستاندارد است. سؤالات امتحانی غیراستاندارد، شماره‌گان کتاب غیراستاندارد را افزایش می‌دهد. در صورتی که اگر امتحانات مفهومی باشند، کتاب‌های مفهومی و استاندارد در مدارس رواج پیدا می‌کنند. بنابراین باید تحولی در نظام امتحانات مدارس رخ دهد. ممکن است این کار در

سال اول با مخالفت روبه‌رو شود، اما به مرور زمان پیش می‌رود.»

نگاه مدیر انتشارات محراب قلم

عبدالعظیم فریدون، مدیر

انتشارات محراب قلم، در این هم‌اندیشی گفت: «برای اینکه موضوعی را نقد کنیم، باید ماهیت آن را خوب بشناسیم و مطالب مختلف را با هم مخلوط نکنیم. به نظر من عملکرد سامان‌بخشی در این سال‌ها روند روبه‌رشدی داشته است. دوستان اگر یک مروری کنند و ببینند که در ابتدای کار سامان‌بخشی چه کتاب‌های آموزشی چاپ می‌شد و اکنون چه کتاب‌هایی، این حرکت را بسیار مثبت ارزیابی می‌کنند. اما نقاط ضعفی هم دارد. باید نقاط ضعف این کار را آسیب‌شناسی کنیم، نه مسائل دیگر را.»

آقای فریدون افزود: «نکته دیگر، بحث میزان استقبال از کتاب‌های استاندارد است. ریشه اصلی این موضوع به فرهنگ عمومی جامعه برمی‌گردد. تنها بخشی از خریدن یا نخریدن کتاب‌ها به عملکرد سامان‌بخشی برمی‌گردد که این موضوع هم باید آسیب‌شناسی شود.»

نظرات مدیر انتشارات عروج اندیشه مشهد

آقای محمدرضا مقدم، مدیر انتشارات عروج اندیشه مشهد، دیدگاه خود را پیرامون چگونگی توزیع «کتاب‌نامه رشد» به این شرح ارائه کرد: «همان‌طور که بخش‌نامه‌ها در ادارات و مدارس به راحتی توزیع می‌شوند، می‌توان کتاب‌نامه‌ها را هم در کنار بخش‌نامه‌ها توزیع کرد. به نظر من اگر معلمان و مدیران مدارس نسبت به کتاب‌نامه توجهی شوند و از آن طریق کتاب‌ها معرفی شوند، کار بهتر پیش می‌رود.»

دیدگاه مدیر انتشارات شورا

فتح‌الله... فروغی، مدیر انتشارات

شورا هم در این نشست گفت: «بخش زیادی از صحبت‌هایی که امروز شد، در حوزه اصلی جلسه نبود. من می‌خواستم زمانی که آقای محمدیان تشریف داشتند، مطالبی را عرض کنم که هم‌اکنون به گوشه‌ای از آن‌ها اشاره می‌کنم. ما از یک طرف در مناطق آموزش و پرورش شاهد آن هستیم که بخش‌نامه می‌شود که به غیر از کتاب‌درسی، هیچ کتابی گرفته نشود و از طرف دیگر آقای محمدیان اذعان دارند کتاب درسی کافی نیست.»

وی افزود: «دلم می‌خواهد روزی این موضوع برایم روشن شود که جایگاه کتاب‌های آموزشی یا کمک‌آموزشی در سند تحول چیست؟

ناشر آموزشی، بخشی از کارها را برعهده بگیریم.»

سخنان مدیر انتشارات مدرسه

هاشمی، مدیر انتشارات مدرسه،

سخنران بعدی نشست بود. وی گفت: «من واقعا از صحبت‌های دوستان استفاده کردم و قصد نداشتم صحبت کنم. اما چون درباره انتشارات مدرسه مطالبی ارائه شد، لازم می‌دانم توضیحاتی بدهم.

دوستان توجه داشته باشند که انتشارات مدرسه ناشر کمک آموزشی نیست و برای این به وجود آمده که کتاب‌های کمک‌درسی واقعی را منتشر کند. برای مثال، ما امسال در رابطه با پیامبر گرامی اسلام که یک صفحه در کتاب درسی آمده است، کتاب پیامبر خوبی‌ها را به عنوان نمونه و الگو تولید کردیم. ما نشر الگو هستیم. ما کارهای نمونه تولید می‌کنیم و شمارگان آثارمان هم خیلی پایین است.»

جمع‌بندی نشست

محمد ناصری، مدیر کل دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی،

در پایان این نشست، به عنوان جمع‌بندی گفت: «مهم‌ترین پیام این جلسه آن است که ما نیازمند گفت‌وگو هستیم. برخی حرف‌هایی که مطرح شدند، ظاهرشان تلخ بود و باطنشان شیرین. من همه نکاتی را که دوستان مطرح کردند، یادداشت کردم. تا اینجا یکی دو قدم جلو آمده‌ایم و باید جلوتر برویم. ما باید بیشتر با هم گفت‌وگو کنیم و من به شدت پیگیر هستم. کارگاه آموزشی ریاضی را گذاشتیم، کارگاه علوم را هم خواهیم داشت.»

وی در پایان گفت: «من شک دارم و بدون پژوهش نمی‌توانم بگویم کتاب‌هایی که در کتاب‌نامه معرفی می‌شوند، فروش نمی‌روند، همان‌طور که آقای خوشنویس اشاره کردند، ما در این زمینه به پژوهش نیاز داریم و نمی‌توان با قاطعیت گفت کتاب‌هایی که در کتاب‌نامه معرفی شده‌اند، فروش ندارند.»

دبیرخانه سامان بخشی خیلی زحمت کشیده است و ما در حوزه تولید پیشرفت‌هایی زیادی داشته‌ایم، ولی به هیچ وجه در حوزه توزیع موفق نبوده‌ایم.»

سخنان مدیر انتشارات فاطمی

سخنران بعدی این نشست ایرج

ضرغام، مدیر انتشارات فاطمی بود

که ضمن تأیید سخنان برخی از ناشران

گفت: «بخش‌های عمده‌ای از سؤالاتی

را که می‌خواستیم مطرح کنیم، عزیزان

مطرح کردند. سؤال این است که چنین

نیازی از کجا نشئت گرفته است؟ آیا این نیاز درست است؟ آیا خود

نظام آموزشی ما این نیاز را به وجود آورده است؟ واقعا این موضوع

جای سؤال دارد. شما می‌پرسید کتاب‌های خوبی را که در فرایند

پیچیده‌ای انتخاب شده‌اند، چگونه توزیع کنیم؟ جای تأسف است،

کتاب‌هایی که به زعم استانداردهای سامان دهی، بد شناخته شده‌اند،

فروش بیشتری دارند.»

نگاه مدیر انتشارات گل‌واژه

مجید ضیغمی، مدیر انتشارات

گل‌واژه، به این نکته اشاره کرد

که: «آموزش و پرورش باید جایگاه

بخش خصوصی را در چشم‌انداز کلی

آموزش و پرورش به صورت شفاف

و مشخص بیان کند. چون اگر این موضوع

روشن نشود، ما نمی‌دانیم به عنوان بخش خصوصی چه جایگاهی در

تحقق سند چشم‌انداز آموزش و پرورش و چه مأموریتی در این مسیر داریم.

ما به عنوان بخش خصوصی تاکنون یک جمله مشخص از جایگاهمان

در چشم‌انداز کلی آموزش و پرورش شنیده‌ایم و هیچ صحبتی با ما در این

زمینه نشده است. بنابراین، باید این موضوع روشن شود تا ما هم به عنوان

طراح: سعید رزاقی

فراخوان ارسال آثار

فصل‌نامه آموزشی، تحلیلی و پژوهشی «**رشد جوانه**» از تمامی صاحب‌نظران، نویسندگان، مترجمان و پدیدآورندگان منابع آموزشی و اندیشمندان علاقه‌مند به مباحث تولید منابع آموزشی و تربیتی دعوت می‌کند نوشته‌های خود را در زمینه‌های موضوعی زیر، برای دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی ارسال دارند:

۱. مطالعات تطبیقی (شیوه‌های تولید مواد و رسانه‌های آموزشی جهان)
۲. کاربرد انواع فناوری اطلاعات و ارتباطات در تولید منابع آموزشی
۳. تبیین و به روز رسانی ویژگی‌ها، استانداردها و معیارهای منابع آموزشی و تربیتی
۴. معرفی توصیفی کتاب‌های آموزشی مناسب و برتر
۵. معرفی نشریات، منابع علمی و بانک اطلاعات کتاب‌های آموزشی داخل و خارج از کشور
۶. کالبد شکافی محصولات آموزشی موجود و نقد و بررسی آن‌ها
۷. نیازسنجی آموزشی و مخاطب‌شناسی
۸. ارائه یافته‌های علمی و ایده‌های نو و تجربه‌ها در زمینه فرایند تولید منابع آموزشی مناسب
۹. معرفی دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی و مؤسسه‌های انتشاراتی موفق
۱۰. تبیین روش‌های نوین خودیادگیری و خودارزشیابی
۱۱. مدیریت و مشارکت در تولید منابع آموزشی و تربیتی
۱۲. تبیین راهبردهای برنامه‌ریزی، تولید و ارزشیابی منابع آموزشی
۱۳. چشم‌انداز آینده تولیدات منابع آموزشی و ملزومات آن‌ها
۱۴. تبیین اصول، رویکردها و اهداف نوین حاکم بر تولید منابع آموزشی مناسب
۱۵. مباحث تحلیلی و کاربردی مربوط به کتاب، کتابخانه‌های آموزشی و کتاب‌خوانی دانش‌آموزان
۱۶. ترویج فرهنگ مطالعه، کتاب‌خوانی و دانش‌افزایی (موانع و راهکارها)
۱۷. آشنایی با مقررات و قوانین مرتبط با به کارگیری مواد و رسانه‌ها

راهنمای تهیه آثار

نشریه آموزشی، تحلیلی و پژوهشی «**رشد جوانه**» با هدف اطلاع‌رسانی، اشاعه یافته‌های علمی و ایده‌های نو و تبادل نظر و تجربه بین صاحب‌نظران در زمینه مباحث مربوط به فرایند تولید منابع آموزشی مناسب منتشر می‌شود تا از این طریق، پدیدآورندگان در راستای تحقق هدف‌های آموزش و پرورش، به صورت مستمر و پویا بر غنای دانش و تجربه حرفه‌ای خود بیفزایند و با به کارگیری بهینه ظرفیت‌های موجود، کیفیت تولید منابع آموزشی را ارتقا بخشند.

از استادان، صاحب‌نظران و اندیشمندان محترم عرصه منابع آموزشی و تربیتی که به منظور همراهی با این فصل‌نامه، نوشته‌های خود را برای انتشار در «**رشد جوانه**» ارسال می‌دارند، تقاضا می‌شود در حد امکان نکات زیر را رعایت فرمایند:

- حجم مطالب از ۶ صفحه تا ۱۱ صفحه دست‌نوشته تجاوز نکند.
- نوشته حاوی مقدمه‌ای کوتاه، سابقه موضوع، نتیجه و جمع‌بندی موضوع باشد.
- نسخه اصلی نوشته ارسال شود.
- نوشته ترجمه شده باید با متن اصلی هم‌خوانی داشته باشد و متن اصلی همراه آن ارسال شود. چنانچه نوشته را خلاصه می‌کنید، این موضوع را قید فرمایید.
- نوشته در مجله یا نشریه دیگری به چاپ نرسیده باشد.
- محل قرار دادن جدول‌ها، نمودارها، سوتیترها، شکل‌ها و عکس‌ها در متن مشخص شود.
- - «**رشد جوانه**» در رد، قبول، ویرایش و تلخیص آثار رسیده آزاد و از بازگرداندن آن‌ها نیز معذور است.
- - آرای مندرج در «**رشد جوانه**» ضرورتاً مبین رأی و نظر «دبیرخانه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی» نیست. بنابراین، مسئولیت پاسخ‌گویی به پرسش‌های خوانندگان با خود نویسنده یا مترجم است.
- - اطلاعات منابع مورد استفاده برای تدوین اثر، به ترتیب زیر تنظیم شود:
- نام نویسنده، نام اثر، نام مترجم (اگر ترجمه باشد)، نام مجله یا نشریه، شماره مجله، سال نشر، شماره صفحه.
- نوشته را به ضمیمه نام و نام خانوادگی نگارنده یا مترجم، درجه علمی یا سمت، نشانی محل کار یا سکونت و شماره تلفن، به نشانی زیر ارسال فرمایید:

تهران، پل کریمخان زند، خیابان ایرانشهر شمالی، ساختمان شماره ۴ وزارت آموزش و پرورش، پلاک ۲۶۶، دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی، صندوق پستی: ۱۵۸۷۵/۳۳۳۱، فصل‌نامه «**رشد جوانه**»
نشانی پست الکترونیک فصل‌نامه جوانه: javaneh@roshdmag.ir

هم سوال از علم خیزد هم جواب
همچنان که خار و گل از خاک و آب

مولوی، "مثنوی معنوی"، دفتر چهارم